

**TURUN
YLIOPISTO**

”Leikin tulisi olla kaikki”

Esiopettajien näkökulmia leikkiin

Elina Siltala 896158

Mia Lämsä 896077

Turun avoin yliopisto
Kasvatustieteen aineopinnot
proseminaari
1.12.2022

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän proseminaarin alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

Proseminaari

Oppiaine: Kasvatustieteen aineopinnot

Tekijät: Elina Siltala ja Mia Lämsä

Otsikko: ”Leikin tulisi olla kaikki” - Esiopettajien näkökulmia leikkiin

Ohjaaja: Mirka Mäkinen-Streng

Sivumäärä: 30 sivua

Päivämäärä: 15.12. 2022

Leikkiminen on lapsille luontainen tapa tutkia ja ihmetellä maailmaa. Lapset oppivat leikissä asioita automaattisesti ilman erillistä opettelua. Lapsi saa leikissä olla täysin oma itsensä. Osallisuus toteutuu parhaiten juuri lasten leikeissä, jossa lapsi on aktiivinen toimija. Aikuisen tehtävänä on tukea leikkiä parhaalla mahdollisella tavalla ja antaa sille aikaa. Leikin arvostaminen tulisi olla kaiken toiminnan lähtökohtana. Leikkiä pitäisi olla varhaiskasvatuksessa, kaksivuotisessa esiopetuksessa ja esiopetuksessa huomattavasti nykyistä enemmän. Aikuisen suunnitteleman toiminnan tulisi aina kummuta lasten kiinnostuksen kohteista ja tulisi luottaa enemmän siihen, että lapset oppivat eri osa-alueita leikin kautta.

Tämä tutkimus tehtiin esiopettajille, jotka toimivat kaksivuotisen esiopetus kokeilun tai esiopetuksen ryhmissä. Tutkimuksen kohteena on esiopettajien näkökulmia leikin määrästä esiopetuspäivän aikana. Toisena kiinnostava tutkimuskohteena on, miten kaksivuotisen esiopetus ja esiopetussuunnitelman tavoitteet voidaan toteuttaa leikin avulla vai voidaanko. Tutkimus toteutettiin kvalitatiivista tutkimusotetta käyttäen ja menetelmänä oli haastattelu. Tutkimukseen osallistui yhteensä kuusi esiopettajaa.

Tuloksista ilmeni, että leikin määrä on hyvin vaihteleva, riippuen esiopetuspaikasta. Kasvattajan merkitys on suuri, jos ajatellaan leikin määrää päivän aikana. Toisten arjessa leikkiä on hyvinkin paljon, kun taas toisissa paikoissa esiopetus oli enemmän koulumaista. Esiopettajat kuitenkin kokivat, että lähes kaikki osa-alueet toteutuvat lasten leikeissä. Tuloksista selvisi, että kaikki esiopettajat halusivat lisätä leikkiä enemmän päivään, mutta esimerkiksi resurssipula vaikutti tähän negatiivisesti ja koettiin ettei aikuisten määrä suhteessa lapsiin ole riittävä.

Avainsanat: Leikki, tuettu leikki, kaksivuotinen esiopetus, esiopetus

Sisällysluettelo

1	Johdanto	5
2	Leikin teoriaa	6
2.1	Tuettu leikki.....	6
2.2	Leikin eri muodot.....	8
2.3	Leikki ja osallisuus.....	9
3	Esiopetus	11
3.1	Kaksivuotisen esiopetuksen kokeiluhanke.....	12
3.2	Oppiminen ja leikki esiopetuksessa	13
3.3	Lapsi oppijana ja toimijana	15
4	Tutkimusongelmat	17
5	Tutkimusmenetelmä	18
5.1	Laadullinen tutkimus.....	18
5.2	Haastattelu menetelmänä.....	18
5.3	Aineiston analyysi	20
6	Tutkimustulokset	22
6.1	Esiopetussuunnitelman osa-alueiden tavoitteiden toteutuminen leikissä	22
6.2	Leikin määrä ja siihen vaikuttavat asiat.....	24
6.3	Kaksivuotisen esiopetuskokeilun vaikutukset leikkiin.....	26
6.4	Esiopettajan rooli ja tuki leikissä.....	28
7	Pohdinta	31
7.1	Johtopäätökset	31
7.2	Tutkimuksen luotettavuus.....	34
7.3	Jatkoajatukset.....	34
	Lähteet.....	36
	Liitteet.....	38
	Liite 1. Saatekirje	38

Liite 2. Tietosuojailmoitus	39
Liite 3. Haastattelulomake	41
Itsearviointi.....	42

1 Johdanto

Kaikki varmasti muistavat lapsuuden omat parhaat leikit. Se tunne, kun sai iloita ja riemuita, kokea aitoa onnen tunnetta. Juuri se tunne tulisi lasten saada kokea joka päivä, ei vain hetkittäin. Leikki kuuluu arkikieleemme ja siitä onkin lukuisia sanontoja, kuten ”leikisti” tai ”leikki leikkinä”. Puhumme siis kyllä leikistä, mutta onko leikin määrä todellisuudessa vähentynyt vai pysynyt ennallaan.

Me elämme nykyään maailmassa, jossa ihmisillä on usein kiire ja se heijastuu myös lasten arkeen. Lapsilla on aina tarve ja oikeus leikkiin, mutta annammeko me aikuiset heille sen mahdollisuuden? YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksen artiklassa 31 on maininta, että lapsella on oikeus hänen ikätasolleen sopivaan leikkiin, sopimuksessa korostetaan leikin olevan lapselle vapaaehtoista toimintaa.

Leikki sekä sen merkitys on kiinnostanut tieteenaloja jo pitkään. Uudempien teorioiden kiinnekohtana ovat usein olleet kehityspsykologiset näkemykset, jotka korostavat lapsen aktiivista roolia oppimisessa ja kehittämisessä. Erityisesti Vygotskyn (1978) teoreettiset näkemykset, ovat avanneet tietoisuuden siitä, että lapsen leikki tapahtuu sosiaalisessa ja kulttuurisessa ympäristössä sekä leikin avulla lapsi voi saada aikaan merkityksellistä oppimista. (Ojala 2020, 180.)

Leikki on myös pedagogista toimintaa ja siinä on oleellista lapsen oppiminen ja aikuisen ohjaava rooli. Tässä tutkimuksessa olemme lähteneet rajaamaan leikkiä kaksivuotisen esiopetuksen sekä esiopetuksen näkökulmasta. Meitä kiinnostaa, miten leikki näkyy esiopetusryhmissä ja hyödynnetäänkö esiopetussuunnitelmassa olevia asioita leikin muodossa vai ohjaako arkea mahdollisesti enemmän aikuisen toteuttama toiminta lapsille.

Otamme tutkimuksemme kohteeksi erityisesti Opetus- ja kulttuuriministeriön toteuttaman hankekokeilun kaksivuotisesta esiopetuksesta. Onko mahdollisesti kaksivuotinen esiopetus muuttanut kasvattajien ajatuksia leikin tarpeellisuudesta tai sen määrästä. Koska hankekokeilu on melko tuore, aikaisempia tutkimuksia ei vielä aiheesta juurikaan ole. Peilaamme omaa tutkimustamme esimerkiksi opetushallituksen 2016 tekemään tutkimukseen, jossa oli tutkittu esimerkiksi varhaiskasvatuksen ja esiopetukseen leikin ajallisesti vähäistä määrää.

2 Leikin teoriaa

Leikkiin on lukuisia erilaisia määritelmiä, mutta usein niissä on yhteneväisyyksiä toisiinsa ja leikkiin liitettäviä ominaisuuksia on esimerkiksi luovuus, vapaaehtoisuus, ilo sekä hauskuus. Leikin merkitystä lapselle voidaan lähestyä eri näkökulmista, kuten kehityksen ja oppimisen. Leikin ja kielen suhdetta pidetään yhteyteen lapsen kokonaisvaltaiseen kehitykseen sekä oppimiseen ja siihen liittyy aina kulttuuri, jossa lapsi kasvaa. (Viljamaa & Yliherva 2020, 206.)

Lapselle luontaista ja merkityksellistä toimintaa on leikki. Lapsi ei leiki oppiakseen, vaan oppii leikkiessään. Leikkiminen on lapselle tärkeää monesta syystä. Sen on osoitettu kehittävän abstraktia ajattelua eli valmiutta esimerkiksi yleistysten tekoon ja tietoisuutta sekä itsestä että muista ihmisistä. Leikkiminen ja leikki edistävät paljon niitä taitoja, joita tarvitaan myöhemmin myös kouluoppimisessa. Lapsi käsittelee leikissä häntä kiinnostavia ja merkittäviä asioita ja leikin havainnointi onkin hyvin tärkeää tästä syystä. On tärkeää, että leikille luodaan aikaa ja rauhaa. Leikissä osaaminen on aivan eri asia kuin jonkun suorituksen osaaminen. Leikkiminen kehittää myös lasten toimijuuden tunnetta: leikin avulla lapsi voi parantaa kykyään kuvitella ja improvisoida erilaisia rooleja ja maailmoja. Lapsi voi kuvitella leikissä osaavansa, vaikka lentää, ajaa autolla tai vaikka olla avaruudessa. Toimijuuden kautta lapselle syntyy tunne, että hänellä on keinoja vaikuttaa asioihin.

Leikkitilanteet vahvistavat lasten itsetuntoa, leikissä voi olla ja osata mitä vain. Leikissä lapsi oppii monenlaisia taitoja muun muassa yhteistyötaitoja, tunteiden ilmaisua, itsehillintää, keskittymistä, mielikuvitusta, motorisia taitoja, kieltä ja ajattelua. Leikissä lapsi toimii automaattisesti lähikehityksen vyöhykkeellä. Sisäisen motivaation takia lapsi oppii ja omaksuu leikissä jopa paremmin niitä asioita ja taitoja, joita aikuiset tietoisesti pyrkivät opettamaan. Leikin vuorovaikutuksellisuus mahdollistaa suorituksia, jotka sen ulkopuolella olisivat mahdottomia. (Jantunen & Lautela 2009, 149–150; Lonka 2014, 114.)

2.1 Tuettu leikki

Leikkiäkseen lapsi ei tarvitse mitään erityisiä järjestelyjä vaan lapsi voi leikkiä missä vain ja milloin vain. Lapsen mielikuvitusleikit syntyvät hänen omasta sisäisestä maailmastaan ja hänen omista tarpeistaan leikkiä. Aikuisen tehtävänä on edesauttaa näiden tarpeiden toteutumista

parhaalla mahdollisella tavalla. Näitä tehtäviä on esimerkiksi mahdollisuus riittävään leikkiaikaan, mahdollisuudesta leikkiä toisten kanssa sekä mahdollistaa leikkiminen niin sisällä kuin ulkonakin. Oleellista on, että lapsi kokee aikuisen arvostavan hänen leikkiään. Aikuisten ohjaamat leikit taas vaativat aikuisen aktiivista mukana olemista. Yhdessä leikkiminen vahvistaa aikuisen ja lapsen välistä yhteyttä.

Aikuiset usein päättävät millä leluilla lapset leikkivät, hankkiessaan ne esimerkiksi päiväkotiin. Lasten kannalta on kuitenkin tärkeää, että he saavat itse päättää, miten ja mihin niitä käytetään. Aikuisten hankkimat lelut siis voivat olla leikin välineitä ainoastaan, jos lapset antavat niille leikeissään merkityksen. Leikissä kaikki on mahdollista ja siinä voidaan nähdä asioita monella tavalla. Leikkiin kuuluu kokeileminen ja erilaisissa rooleissa eläminen. Leikissä lapsi voi olla samaan aikaan monia eri hahmoja. Leikissä lapset yhdistelevät monia eri lähteitä ja tunnustelevat samalla yhteistä ymmärrystä asioista. (Viljamaa & Yliherva 2020, 2014–2016.) Tästä vois olla esimerkkinä, vaikka lapio, jolle lapsi antaa aivan toisen merkityksen leikkiessään, että se on puhelin tai jätelö. Aikuisen ajatus lapiosta on vain se mihin tavara on alun perin tarkoitettu, mutta lapset käyttävät sitä aivan muuhun toimintaan.

Aikuisen merkitys tietyissä leikeissä on merkittävä. Hän voi opettaa lapsille uusia leikkejä, mallintaa tunteita sekä olla siinä itse innoissaan mukana. Leikissä aikuinen voi asettaa siihen tiettyjä tavoitteita, kuten tukea lasten keskinäistä vuorovaikutusta tai vaikkapa matemaattisten taitojen opettelua. Usein lapset ottavat tutusta yhteisestä leikistä aineksia myös omiin leikkeihin, joita leikkivät keskenään. Jo pienten lasten kanssa kannattaa leikkiä, vaikka mallintamalla eläinten ääniä ja nimeämällä esineitä. Lapset rakastavat tuttuja ja toistuvia leikkejä ja loruja, joissa he tietävät mitä odottaa. (Viljamaa & Yliherva 2020, 218.)

Viljamaa ja Yliherva 2020 viittaavat tutkimukseen, jossa oli tutkittu aikuisen herkkyyttä havaita lasten kommunikaatioaloitteita. Tutkimuksessa todettiin, että lapset, joiden puheen kehitys oli viivästynyt, hyötyivät vanhempien kyvystä reagoida herkästi heidän aloitteisiinsa. Päiväkodissa tehdyssä tutkimuksessa ilmeni, että juuri aikuisten sensitiivisyys lasten tekemille kommunikointialoitteille tuki lasten yhteenkuuluvuuden tunnetta merkittävästi. Aikuiselta vaaditaan tiettyä herkkyyttä tunnistaa jokaisen lapsen tärkeitä asioita ja auttaa tarvittaessa leikeissä lasta eteenpäin. Aikuiselta voi toisinaan jäädä huomaamatta tai ymmärtämättä lapsen tapaa kertoa asioistaan, leikki on tähän oiva tapa päästä lapsen ajatusmaailmaan sisälle. Leikin tulisi olla aikuiselle ja lapselle tunnelmaltaan rentoa yhdessäoloa. Tärkeää on arvostaa leikkiä

aina sellaisenaan ilman jotain opettavaista lähtökohtaa tai ajatusta. (Viljamaa & Yliherva 2020, 219–220.)

2.2 Leikin eri muodot

Leikki muuttuu lasten iän ja kehitystason mukaan, jolloin leikillä on niin ikään monia eri tasoja. Kaikki lapset eivät ole taitavia leikkijöitä, vaan tarvitsevat enemmän aikaa ja tukea, jotta leikki pääsee kehittymään ja leikki olisi pitkäkestoista. Leikki on kuitenkin luontaista toimintaa lapsille, jota he pyrkivät tekemään tilanteessa kuin tilanteessa. Leikeillä on erilaisia muotoja, kuten rinnakkaisleikki, roolileikit, esineleikit, rakenteluleikit, sääntöleikit ja juonelliset leikit. Leikit alkavat pienillä lapsilla rinnakkaisleikeistä ja esineleikeistä, joissa lapset opettelevat varhaisia sosiaalisia suhteita ja ymmärtävät eri esineillä olevan jokin tarkoitus. Lasten kehityksen mukana myös leikki kehittyy, siihen tulee juonellisuutta, se on etenevää ja lapset ottavat erilaisia rooleja ja leikki alkaa olemaan myös pitkäkestoisempaa.

Roolileikkien alkaessa lapset alkavat toistamaan yksinkertaisia toimintoja kuten nukun syöttäminen ja nukuttaminen. Pikkuhiljaa leikit alkavat olemaan lasten keskinäisiä ja vuorovaikutteisia kuvitteluleikkejä, joissa näkyy lasten tiedolliset ja taidolliset puolet. Roolileikki nähdään usein tärkeimpänä leikinmuotona, jossa on leikkien keskeisin vaikutus ja merkitys lapsen kehitykselle. Roolileikki perustuu siihen, että lapsi leikeissään matkii ja toteuttaa jotakin näkemäänsä ja kokemaansa, kuten päivittäiset tilanteet ja keskustelut. Erilaisia roolileikkejä on esimerkiksi kotileikki, lääkärileikki, ravintolaleikki, koululeikki ja prinsessa ja supersankarileikit. (OPH 2016.)

Sääntöleikkejä leikitään läpi lasten elämän, jo pienestä pitäen. Usein vasta esiopetus ja kouluiässä lapset alkavat olemaan kypsiä noudattamaan leikkien oikeita sääntöjä, sietämään häviöitä ja pelaamaan muutenkin reilusti. Esimerkkejä sääntöleikeistä on eri ulkoleikit sekä pelit, kuten kirkonrotta, pikipata, lautapelit ja seuraleikit. Sääntöleikeissä on tärkeää sopia ja noudattaa yhteisiä sääntöjä, mutta sääntöleikit ovat hyvä keino myös harjoitella pettymysten sietämistä, koska aina ei voi voittaa tai saada haluamaansa roolia. Aikuisen on hyvä olla mukana ja ohjaamassa sääntöleikkien sujumista ja tarpeen tullen puuttua, jos tulee ristiriitatilanteita.

Juonelliset leikit yhdistyvät usein roolileikkeihin ja siihen kategorioituu myös draama, satu- ja kertomusleikit. Nämä leikit perustuvat usein erilaisiin tarinoihin ja satuihin, leffoihin ja tv-ohjelmiin, jotka herättävät lapsen mielikuvitusta toteuttaa erilaisia juonellisia leikkejä.

Leikeissä yhdistyy lasten kuulemat ja nähdyt asiat ja tilanteet. Lapset käsittelevät leikeissään

heitä koskevia ja mietityttäviä asioita. Aikuisen osallisuus ja tuki juonellisen leikin toteuttamiseen on tärkeä. Hyviä keinoja lasten innostamiseen on esimerkiksi satujen lukeminen. Juonellisissa leikeissä tarvitaan paljon mielikuvitusta, heittäytymistä ja rohkeutta, mikä voi monesti estää tai vaikeuttaa aikuisten osallistumista juonellisiin leikkeihin. Näissä leikeissä ei ole mitään ”sääntöjä” vaan leikissä voi tapahtua mitä tahansa, vain mielikuvitus on rajana. (OPH 2016.)

2.3 Leikki ja osallisuus

Osallisuus tarkoittaa sitä, että lapsella on oikeus tulla kuulluksi, osallistua ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti itseään koskeviin päätöksiin. Lapsella on oikeus ilmaista näkemyksiään ja toteutuessaan antaa heille mahdollisuuden vaikuttaa toimintaansa. Osallisuudessa ei ole kyse ainoastaan lasten kuulemisesta vaan aidosta dialogista aikuisen ja lasten välillä. Osallisuudessa ei ole kyse vain yhden lapsen toiveiden toteuttamisesta vaan siihen kuuluu aina yhteisöllisyys ja neuvottelut muiden osapuolten kanssa. Jokaisen lapsen yksilöllisyyttä olisi kuitenkin aina kunnioitettava ja hänen pitäisi saada olla osallinen omien halujensa ja mielenkiinnonkohteidensa mukaisesti. (Kuorelahti, Lappalainen & Viitala 2012, 280–281.) Lasten osallisuudesta on puhuttu ainakin varhaiskasvatuksen kentällä jo useamman vuoden ajan. Tosiasiassa hyvin monet kasvattajat edelleen mieltävät osallisuuden jotenkin haastavaksi ja usein kuulee myös puhuttavan, että eihän lapsi nyt voi kaikesta päättää! Osallisuus helpoimmillaan on kuitenkin keskustelua lasten kanssa ja tasavertaista vuoropuhelua ja kuten edellä mainittiin neuvottelua yhteisistä asioista.

Kuten edellä on useammassa tutkimuksessa ja kirjallisuudessa todettu, leikki on lapsen sisäisistä tarpeista kumpuavaa toimintaa, joka saa muotonsa esimerkiksi erilaisista rooleista. Aikuisen tehtävänä olisi vastata parhaalla mahdollisella tavalla näihin haasteisiin ja tarjota jokaiselle ennen kaikkea turvallinen leikkiympäristö. Oppimisympäristö on merkittävä osa myös lasten leikkiä ja lasten on huomattavasti mukavampi leikkiä heitä kiinnostavassa ja innostavassa paikassa, kuin esimerkiksi sotkuisessa huoneessa. Leikin voima tarvitsee aina aikaa sekä aikuisen tukea ja arvostusta sekä läsnäoloa. Kuten varhaiskasvatuksen perusteissa (2018) kirjoitetaan ”Leikissä lapsi oppii, mutta lapselle itselleen leikki ei ole tietoisesti oppimisen väline vaan tapa olla ja elää sekä hahmottaa maailmaa. Kokemukset, jotka herättävät lapsissa tunteita, uteliaisuutta ja kiinnostusta, virittävät leikkiin.”

Niin kuin Wiman 2022 kirjassaan kirjoittaa, on edelleen hämmästyttävää, miten paljon esimerkiksi päiväkodin arjessa lapsen osallisuutta ja valmiuksia arvioidaan aikuisten järjestämän toiminnan kautta. Miksi leikkiä edelleen pidetään täyteohjelmana aikuisen rakentaman päivän sisälle. Leikkiä ei arvosteta niin korkealle, että sille luotaisiin aikaa ja rauhaa päiväkodin arjessa. Osallisuus on ratkaisevassa osassa hyvinvoinnin kannalta. Mitä on osallisuus esimerkiksi päiväkodissa ja onko lapsen pakko osallistua aikuisen suunnittelemaan toimintaan vai määrittelemmekö hänen osaamisensa juuri aikuisen näkökulmista. Osallisuus voisikin olla enemmän sitä, että aikuinen olisikin osa lasten leikkiä, lasten leikki-ideat ja omat ehdotukset otettaisiin paremmin huomioon toiminnan suunnittelussa. Leikissä, kuitenkin jokaisella lapsella on mahdollisuus tulla osalliseksi, mikäli se hänelle mahdollistetaan. Leikissä kaikki lapset myös haluavat olla osallisia. (Wiman 243–244.)

3 Esiopetus

Varhaiskasvatus, esiopetus ja perusopetus toimii yhtenäisenä jatkumona ja oppimispolkuna lapsen elämässä ja lapsuudessa. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet laadittiin valtakunnallisesti 2014 ja vuodesta 2015 jokaisella lapsella on ollut oikeus esiopetukseen. Esiopetus on osa suomalaista koulujärjestelmää ja se on kaikille maksutonta. Esiopetus on osa varhaiskasvatusta ja tärkeä ajanjakso lapsen elämässä, se luo pohjan oppimisen polulle sekä edistää kokonaisvaltaisesti lapsen kasvua, kehitystä ja hyvinvointia. Esiopetuksessa toimitaan yhdessä lapsen huoltajien kanssa ja tavoitteena on yhteistyössä vahvistaa lapsen myönteistä minäkuvaa ja käsitystä itsestään oppijana. (OPH 2014; Kyrönlampi & Mäkitalo & Uitto 2020, 9.)

Esiopetuksesta on säädetty perusopetuslaissa ja esiopetussuunnitelma on Opetushallituksen antama määräys, jonka mukaan kunnat laativat paikallisen esiopetuksen opetussuunnitelman ja vastaavat esiopetuksen järjestämisestä. Esiopetuksen opetussuunnitelman tavoitteena on edistää laadukkaan ja yhtenäisen esiopetuksen yhdenvertaisen toteutuminen koko maassa. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet on päätös, jossa on laadittu tavoitteet ja keskeiset oppimisen osa-alueiden sisällöt, esiopetuksen henkilöstön ja huoltajien yhteistyöstä, sekä oppilashuollon periaatteista ja niiden tavoitteista. Esiopetuksessa olevalla lapsella on oikeus hänen tarvitsemaansa kasvun ja oppimisen tukea, joka on esiopetuksessa kolmiportainen, yleinen, tehostettu ja erityinen tuki. Jokaiselle lapselle laaditaan myös henkilökohtainen esiopetussuunnitelma, joka on suunniteltu lapsen omien vahvuuksien, kiinnostuksen kohteiden, tavoitteiden ja tuentarpeiden mukaan yhdessä huoltajien ja lapsen kanssa. (OPH 2014.)

Esiopetuksessa opetus toteutetaan oppimiskokonaisuuksina, joiden suunnittelun tärkeänä lähtökohtana lapsilähtöisyys, eli lasten mielenkiinnon kohteet ja heidän osallisuutensa toteutuminen. Esiopetuksessa edistetään lasten laaja-alaista osaamista seuraavilla osa-alueilla: ajattelu ja oppiminen, kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu, itsestä huolehtiminen ja arjen taidot, monilukutaito, tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen, osallistuminen ja vaikuttaminen. Esiopetuksen opetuksen tavoitteet on määritelty viitenä oppimisen osa-alue kokonaisuutena: ilmaisun monet muodot, kielen rikas maailma, minä ja meidän yhteisömme, tutkin ja toimin ympäristössäni, kasvan ja kehityn. Esiopetuksen toiminta tulee olla tavoitteellista ja suunnitelmallista, mitä arvioidaan ja kehitetään tarpeen tullen.

3.1 Kaksivuotisen esiopetuksen kokeiluhanke

Kaksivuotinen esiopetus on tällä hetkellä ollut kokeilussa reilun vuoden eli elokuusta 2021 ja se jatkuu vuoteen 2024. Opetus- ja kulttuuriministeriön toteuttama hanke on osa Oikeus oppia-kehittämissuunnitelmaa. Kuntia valittiin mukaan satunnaisotannalla eli kunnat eivät ole itse voineet hakea siihen mukaan. Mukana olevia kuntia on 105 ja niiden rinnalla osa kunnista toimii niin sanotusti verrokkikuntina, joissa ei järjestetä kaksivuotista esiopetusta. Kokeilussa olevien esiopetuspaikkojen on oltava sellaisia, missä lapsilla on mahdollisuus myös täydentävään varhaiskasvatukseen. Kokeilun keskeisimpänä tarkoituksena on muun muassa kehittää esiopetuksen laatua ja vahvistaa koulutuksellista tasa-arvoa. Kokeilussa ollaan myös kiinnostuneita, millä perusteilla perheet tekevät palveluvalintoja sekä selvittää varhaiskasvatuksen ja esi- ja alkuopetuksen jatkumoa. Kaksivuotinen esiopetus perustuu vanhempien suostumukseen eli lasta ei voida pakottaa kokeiluun mukaan vaan se on perheiden oma valinta. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2021).

Miten kaksivuotinen esiopetus sitten eroaa yksivuotisesta esiopetuksesta vai eroaako se lopulta paljonkaan? Kaksivuotiselle esiopetukselle on laadittu valtakunnalliset esiopetussuunnitelman perusteet. Kaksivuotinen esiopetus parhaimmillaan antaa lapselle paremmat valmiudet myöhempään opintopolkuun ja kaikille tasapuoliset mahdollisuudet oppia omaan tahtiinsa. Tavoitteena on myös luoda lapselle positiivinen käsitys itsestä oppijana. Mielipiteitä asiasta on sekä puolesta että vastaan. Opetuksen käydessä liian aikaisin koulumaiseksi saattaa leikin määrä vähentyä lasten arjessa. Osa lapsista ei vielä jaksa istua paikallaan pitkiä aikoja vaan heille leikkiminen olisi juuri luonnollinen tapa oppia ja käsitellä asioita. Voisiko toiminnallisuutta ja leikkiä lisätä entisestään päivään ja saada näin haluttuja oppimistuloksia. Toisaalta esiopettaja sekä hänen tapansa toimia on keskeinen osa, miten lapsia opetetaan ja mitä asioita arjessa painotetaan. Toiset käyttävät ahkerasti esimerkiksi esiopetukseen suunnattuja kirjoja ja toiset kokevat, että kaiken voi opettaa lasten kanssa myös esimerkiksi leikkien.

Wiman (2022) viittaa Erja Sanbergin väitöstutkimukseen, jonka mukaan tietynlainen negatiivisuuden kehä alkaa jo lapsena ja vahvistuu vähitellen luoden yhä moninaisempia ongelmia tulevaisuudessa. Oppimisen tulisikin näin perustua enemmän lapsen vahvuuksille, kuin heikkouksille. Erilaisissa tutkimuksissa on paljon viitteitä siihen, että varhainen tuki lapselle on tärkeää etenkin kehityksellisissä haasteissa. Wiman mainitsee keskeisenä myös Sanbergin ratkaisukeskeisen näkökulman, jossa keskitytään muun muassa tavoitteisiin, tulevaisuuteen, voimavaroihin ja vahvuuksiin. Tätä mallia hän kuvaa näin: 20 % ajasta

käytetään ongelman pohtimiseen ja 80 % taas ratkaisujen saavuttamiseen. Kirjassaan Wiman (2022) kertoo niin sanotusta Kuperkeikka- kartoituksesta, joka tehdään keväällä 5- vuotiaille lapsille, jotka ovat olleet suomalaisessa ympäristössä vähintään vuoden. Kartoituksen tärkein tavoite on koota lapsen vahvuudet, valmiudet ja tuen tarve. Kartoituksessa on kaksitoista eri osa-aluetta esimerkiksi oman kehon hahmottaminen, lukukäsite, hienomotoriset taidot ja toiminnan ohjauksen perustaidot (Wiman 2022, 299–302.)

Tämän kartoitus sopisi hyvin juuri kaksivuotiseen esiopetukseen, jossa esiopettaja voisi saada ennen esiopetusvuotta tärkeää tietoa lasten yksilöllisistä tarpeista. Näin välttyään esiopetusvuonna esimerkiksi sopivien tukitoimien etsimiseltä sekä moniammatillinen yhteistyö saataisiin jo ajoissa käyntiin. Tästä syystä olisikin tärkeää, että kaksivuotisessa esiopetuksessa sekä esiopetuksessa sama tiimi voisi työskennellä yhdessä aina muutaman vuoden. Näin aikuiset kykenisivät antamaan parhaan mahdollisen tuen lapselle.

3.2 Oppiminen ja leikki esiopetuksessa

Oppimiskäsityksessä lapsi nähdään aktiivisena toimijana ja oppiminen on kokonaisvaltainen prosessi, jota tapahtuu kaikkialla ja koko ajan. Oppimista tapahtuu vuorovaikutuksessa toisten lasten, opettajan sekä oppimisympäristön kanssa. Lapset oppivat leikkien, liikkuen, tutkien, erilaisia työtehtäviä tehden, itseään ilmaisten sekä taiteisiin perustuvassa toiminnassa, lapset oppivat helposti esimerkkiä mallintamalla ja toisia havainnoimalla.

Oppiminen perustuu tietoon, taitoihin, aistihavaintoihin, toimintaan, kehollisiin kokemuksiin, tunteisiin, kieleen ja ajatteluun. Lasten aiemmat kokemukset, osaaminen ja kiinnostuksen kohteet ovat isossa osassa opetuksessa. Oppimista kehittävät luovuus ja myönteiset tunteet, oppimisen ilo. Lasten vahvuudet huomioidaan ja huolehditaan, että lapsi saa onnistumisenkokemuksia. Oppimista edistää myös monipuoliset oppimisympäristöt. Oppimisen halu lisääntyy, kun lapsi huomaa kehittyvänsä. Keskeisenä pidetään lapsen omaa toimintaa ja luottamusta omiin mahdollisuuksiin. Tärkeää oppimisessa on lasten oma toiminta ja luottamus omiin mahdollisuuksiinsa oppijana, lasten tahto ja kehittyvät taidot toimia yhdessä.

Oppimisen lähtökohtana on lapsen aiemmat kokemukset ja hänen osaamisensa. Tärkeää on yhteys lasten arkeen ja kokemusmaailmaan. Lapset opettelevat toimimaan yhteistyössä muiden kanssa ja asettamaan tavoitteita omalle ja yhteiselle toiminnalle. Lapsille syntyy kokemus yhteenkuuluvuudesta ryhmään, kun heitä kuunnellaan, heidän kanssaan keskustellaan sekä

heitä ohjataan ottamaan muut huomioon. Tavoitteena on, että uuden oppiminen herättää lapsissa halun oppia lisää. (OPH 2014.) Leikki heijastaa niin motorisia, tiedollisia kuin sosiaalisia taitoja kokonaisvaltaisella tavalla. Erityisen keskeinen merkitys leikillä on alle kouluikäisen elämässä. Leikkiä tarkkailemalla saa paljon tietoa juuri sosiaalisesta kehityksestä. (Nurmi ym. 2018, 62.)

Viime vuosina on nostettu yhä enemmän esille toisenlainen näkökulma oppimiseen, jossa se voi olla muun muassa hauskaa, intohimoa, Flow-kokemusta ja leikkejä sekä pelejä. Leikkiminen on yksi tehokkaimmista tavoista oppia. Leikillisuus tulee ottaa huomioon opetuksessa, jotta lapsi pääsee aktiivisesti osallistumaan ja kiinnostumaan opetettavasta aiheesta. Esiopetuksessa myös aikuisen leikillisuus on olennaista, joka sitouttaa lapset toimintaan ja opetukseen. Leikillisyyttä tukevassa oppimisympäristössä lapset ja myös aikuinen kokevat oppimisen iloa. Opettaja luo leikin ja oppisen ympäristöjä näin lapsella on mahdollisuus olla aktiivinen oppija ja osallinen. Leikillisuus antaa myös lapsille valmiuksia kohdata tulevaisuudessa esimerkiksi muuttuvaa maailmaa ja tarkastella kriittisesti sitä sekä antaa keinoja nopeisiin muutoksiin. (Siklander & Kangas 2020, 229; OPH 2016.)

Esiopetussuunnitelmassa leikillä on iso merkitys lasten oppimiselle ja leikin pitäisi olla pääasiallinen toimintatapa esiopetusikäisten päivässä. Esiopetussuunnitelmassa mainitaan, että leikille on annettava aikaa, se on lapselle ominaisin tapa oppia ja sillä on tärkeä merkitys kielen kehittämisessä, kulttuuri-identiteetin muodostumisessa ja tunteiden käsittelyssä. Lisäksi oppimisympäristöt tulee suunnitella siten, että ne tarjoavat mahdollisuuksia sekä leikille että luovalle toiminnalle ja omaehtoinen leikki mainitaan olennaisena osana esiopetusta. (OPH 2016.)

2000- luvulla leikin tutkimisessa on ominaista sen monitieteisyys. Eri alojen tutkijat ovat kiinnostuneet siitä, kuten neurotieteiden kytkeminen leikin tutkimiseen. Esiopetuksen kannalta merkittävä osa- alue on ollut leikin pedagoginen lähestymistapa ja leikin merkitys näkyy esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (2014) entistäkin laajempaan leikin käsittelyä. (OPH 2016.)

Leikki tuottaa parhaimmillaan yhteisöllisyyttä ja positiivista ilmapiiriä näin ollen leikissä on turvallista kokeilla ja yrittää. Esiopetuksen perusteissa (2014) mainitaan, että esiopetusryhmissä kannustetaan kaikkia yhdessä kokeilemaan ja erehtymään sekä myös yhdessä iloitaan onnistumisista ja oivalluksista. OPH (2016) julkaisussa Tina Bruce (2014) kirjoittaa, että

opetuksen tulisi perustua lasten leikkien tukemiseen ja niiden laajentamiseen. Hän perustaa väitteensä siihen, että oppimista ei voida irrottaa esimerkiksi lasten ajatuksista tai tunteista.

Esiopetuksen leikin ajallista määrää on tutkittu (OPH 2016) julkaisussa ja tuloksista ilmeni, että esiopetusryhmissä tulisi enemmän hyödyntää leikkiä luontaisena oppimisen lähteenä. Aikuisen rooli leikeissä oli myös hyvin vähäistä, joka taas heijastuu leikkien kehittymiselle. Tuloksista ilmeni myös, että perushoitotilanteet vievät arjesta paljon aikaa, jolloin niitä voitaisiin käyttää paremmin leikki-tilanteina. Nämä hetket olisivat otollisia juuri vuorovaikutukselle tai esimerkiksi vaatekauppaleikille tai laululeikeille.

3.3 Lapsi oppijana ja toimijana

Lapsen toimijuutta ja aktiivista oppimista tukee vallitseva toimintakulttuuri ja monipuolinen oppimisympäristö. Lasten tulee päästä vaikuttamaan ja osallistumaan oppimisympäristön rakentamiseen sekä heidän mielipiteitään ja mielenkiinnonkohteita pitää ottaa huomioon toiminnassa. Lapsi kokemus, että hänen ajatuksillaan ja teoillaan on merkitystä, tukee hänen toimijuuttaan yhteisössä ja ryhmässä. Yhteisöön kuulumisen tunne ja ryhmähenki, jokaisen lapsen yhdenvertainen ja yksilöllinen huomiointi toimintaa suunniteltaessa ja toteuttamisessa on tärkeää. (OPH 2014.)

Oppimisympäristöjen tulee tukea lasten aktiivista oppijuutta ja oppimisen taitoja. Eri välineiden, tarvikkeiden ja leikkien ollessa näkyvillä ja tarjolla, motivoi se lapsia tarttumaan niihin, jolloin lapset saavat monipuolisia kokemuksia ja mahdollisuuksia oppimistilanteisiin. Lapset osallistuvat oppimisympäristöjen rakentamiseen, heidän ideansa ja tuotokset tuodaan näkyväksi ja heille annetaan onnistumisen kokemuksia. Oppimisympäristöjä tulee hyödyntää monipuolisesti, niin sisällä kuin ulkona. (OPH 2014.)

Lasten osallisuus voidaan huomioida esimerkiksi leikki-tilojen rakentamisessa, heidän mielenkiinnonkohteensa ja mielipiteensä huomioidaan projektien aiheessa ja toiminnan toteutuksessa. Lasten toimijuus toteutuu, kun hän kokee kuuluvansa ryhmään, he pääsevät mukaan leikkeihin ja toimintaan. Tässä kasvattajan ja opettajan on tärkeää huomata, jos esimerkiksi joku lapsista jää ulkopuoliseksi ryhmässä tai arka ja hiljainen lapsi ei tule kuulluksi tasa-arvoisesti. Vuorovaikutusten vahvistaminen ja sosiaalisten taitojen kehittyminen tukee lasten osallisuutta ja terveen itsetunnon kehittymistä. (OPH 2014 & 2016.)

Oppimista parantaa, kun opetus tapahtuu vuorovaikutuksena muiden kanssa. Opitaan muilta ja muiden kanssa. Hyvä opetus edellyttää yhteyttä lapsiin, silloin lapset ovat vastaanottavaisia ja halukkaita oppimaan. Kun aikuinen osoittaa olevansa kiinnostunut lasten asioista ja ajatuksista, kokee hän itsensä tärkeäksi ja tulevansa kuulluksi ryhmässä. Kun ryhmässä vallitsee hyvä ja lämmin ilmapiiri ja aikuisen ollessa sensitiivinen ja positiivinen kasvattaja, tukee se laadukkaan oppimisvuorovaikutuksen syntymistä. Lasten ajatukset ja näkemyksen opiskeltavasta aiheesta ja asiasta liitetään osaksi oppimisprosessia. On tärkeää valita työtapoja, jotka ovat lapsille mieleisiä ja mahdollistavat myönteisen käsityksen muodostamisen itsestään oppijana ja ryhmän jäsenenä. Aikuisen antama kannustava ja myönteinen palaute motivoi lasta oppimaan ja yrittämään. (OPH 2014.)

4 Tutkimusongelmat

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on saada selville esiopettajien näkökulmia leikistä. Tutkimuksessa on tuotu kaksivuotisen esiopetuksen hankekokeilu esille ja sen mahdollisia vaikutuksia leikin määrään. Syvällisempi kirjallisuuteen ja tutkimuksiin perehtyminen edesauttoi aiheen rajaamista. Tutkimusongelman rajaukset ja tutkijoiden tietoiset valinnat muovaavat tutkimusta tiettyyn suuntaan niin, että lopputuloksena analyysissä tulisi olisi mahdollisuus vastata asetettuihin kysymyksiin. (Ruusu vuori, Nikander & Hyvärinen 2019, 15). Tutkimusongelmat olivat selvillä melko alkuvaiheessa, mutta ne muokkautuivat vielä hieman esihaastattelun jälkeen. Hirsijärvi & Hurme (2010) kirjoittavat, että tutkimusongelman myötä on helpompaa tehdä päätöksiä esimerkiksi millaista aineistoa, tulisi hankkia ja millaisin menetelmin. (Hirsijärvi & Hurme 2010, 15). Tässä tutkimuksessa kävi samalla tavalla ja päätös tehdä tutkimus haastattelu menetelmällä oli luonteva.

Tutkimuksen tavoitteena on tutkia, mitkä asiat mahdollisesti vaikuttavat leikin määrään. Tavoitteena on myös kerätä tietoa, mitkä asiat kaksivuotisen esiopetussuunnitelman ja esiopetussuunnitelman tavoitteista toteutuvat lasten leikissä. Tutkimuksesta saatua tietoa on mahdollista hyödyntää esimerkiksi koulutus käytössä sekä herättää keskustelua leikin määrästä kaksivuotisessa esiopetuksessa ja esiopetuksessa.

Tässä tutkimuksessa tutkimusongelmat on jaoteltu kahteen kysymykseen:

1. Mitkä kaksivuotisen esiopetussuunnitelman ja esiopetussuunnitelman osaluista toteutuu leikin aikana?
2. Mitkä tekijät esiopettajien mielestä vaikuttavat leikin määrään esiopetuspäivän aikana?

5 Tutkimusmenetelmä

Tutkimuksemme toteutettiin kvalitatiivista eli laadullista tutkimusotetta käyttäen. Menetelmäksi valikoitui teemahaastattelu. Aineiston analyysissä olemme hyödyntäneet teemoittelua sekä teoriaohjaavaa analyysiä. Seuraavaksi avaamme tarkemmin menetelmästä sekä analyysistä.

5.1 Laadullinen tutkimus

Laadullisen tutkimuksen keskeiseksi kysymykseksi usein asetetaan, mikä merkitys teoriolla on laadullisessa tutkimuksessa. Tähän liittyen on myös kiistelty edustaako laadullinen tutkimus teoreettista vai empiiristä analyysia. Laadullista tutkimusta on kritisoitu esimerkiksi siitä, että tutkimustulokset eivät ole aina objektiivisia koska ne ovat tutkijan havaintoja. Toisaalta juuri tätä pidetään myös sen hyvänä puolena. Ihmisten välinen vuorovaikutus ja erilaiset näkökulmat auttavat syventymään tiettyyn aiheeseen. Laadullisen tutkimuksen aineistokeruumenetelminä pidetään muun muassa havainnointia tai haastattelua, jonka me valitsimme omaan tutkimukseen. (Tuomi & Hirsijärvi 2009, 17–20, 71.)

5.2 Haastattelu menetelmänä

Aineistonkeruumenetelmäksi valitsimme haastattelun, koska ajattelimme näin saavamme yksityiskohtaisempaa sekä samalla syvällisempää tietoa leikistä, kuin esimerkiksi kyselylomakkeiden avulla. Haastattelussa vuorovaikutus korostuu sekä se on aina keskustelu, jolla on jokin tarkoitus. Haastattelu on myös aina avoin tietynlaisille yllätyksille ja luo tilanteesta aina hieman ennalta arvaamattoman. Kielen merkitys korostuu haastatteluissa ja ei ole merkityksetöntä, miten haastatteliija esittää kysymyksiä tai miten hän niitä tulkitsee. (Hirsijärvi & Hurme 2010, 11, 48–49; Hyvärinen 2017, 12–13.)

Tässä tutkimuksessa olemme käyttäneet puolistrukturoitua haastattelumenetelmää, jolle tyypillistä on, että esittää samat kysymykset kaikille haastateltaville, mutta järjestys voi vaihdella haastateltavien välillä. Teemahaastattelussa korostetaan ihmisten tulkintoja asioista sekä sitä, miten merkitykset syntyvät vuorovaikutuksessa. Tämä osaltaan antaa haastateltaville merkittävän roolin tutkimuksen kannalta. Teemahaastattelussa pyritään löytämään merkityksellisiä vastauksia tutkimustehtävän mukaisesti. (Hirsijärvi & Hurme 2010, 47–48; Tiittula & Ruusuvuori 2009, 11; Tuomi & Sarajärvi 2009, 75.)

Valitsimme haastateltavat sen perusteella, että heidän yksiköissään toteutetaan kaksivuotista esiopetus kokeilua tai esiopetusta. Olisimme toivoneet kaikkien haastateltavien toimivan kaksivuotisen esiopetuksen parissa, mutta emme saaneet riittävästi haastateltavia eli päätimme, että riittää haastateltavien työskentely esiopetusryhmässä. Toisaalta erilaiset koulutustaustat voisivat tuoda uusia näkökulmia aiheeseen. Toteutimme haastattelut yksilöhaastatteluina sekä parihaastatteluina. Haastateltavia meillä oli yhteensä kuusi, joista kaksi oli yksilöhaastatteluina ja kaksi parihaastatteluina. Olimme ensin kysyneet heiltä sähköpostitse tai puhelimitse, voisivatko he tulla haastateltaviksi ja tämän jälkeen lähetimme heille sähköpostilla saatekirjeen (kts. Liite 1) sekä tietosuojalomakkeen (kts. Liite 2). Hirsijärvi ja Hurme 2010, kirjoittavat haastateltavien valitsemisesta, että usein ne edustavat tiettyä valikoitua ryhmää ja heidät valitaan tutkimuksen tarkoitusta varten. He myös suosittelevat yhteydenottoa haastateltaviin henkilökohtaisesti esimerkiksi puhelimitse, tämä osaltaan saattaa lisätä haastateltavan motivaatiota ja vähentää ahdistuneisuutta itse haastattelu tilanteessa. (Hirsijärvi & Hurme 2010,83–85.) Ennakkoon kerroimme hieman mikä meidän tutkimuksemme aiheena tulee olemaan, mutta emme avanneet tarkemmin kysymyksiä. Halusimme antaa heille hieman etukäteen aikaa uppoutua aiheeseen, että haastattelutilanne olisi mahdollisimman luonteva ja heillä on tiedossa minkä teeman ympärillä haastattelu tullaan pitämään.

Haastattelut tehtiin lokakuussa 2022 ja nämä kaikki nauhoitettiin. Haastattelujen nauhoittaminen mahdollistaa, että haastattelun kulkua voidaan analysoida ja uudelleen kuunteleminen tuo esiin uusia sävyjä, joita ei välttämättä ensikuulemalta ole pannut merkille (Tiittula & Ruusuvuori 2009, 14–15).

Haastattelut pidettiin kaikki Teamsin välityksellä. Haastattelut erosivat hieman toisistaan, koska osassa haastatteluja oli kaksi haastateltavaa sekä kaksi haastattelijaa. Ikonen 2017 kirjoittaa puhelinkeskusteluista, jotka voivat olla tehokkaita esimerkiksi etäisyyksien vuoksi. Vaikka haastattelumme eivät olleetkaan suoraan puhelimesta tapahtuvia keskusteluja on sillä paljon yhtymäkohtia Teams-keskustelun kanssa. Meidän haastatteluissamme erona puhelinkeskusteluun on, että pidimme kamerat päällä ja näin vuorovaikutus oli parempaa, kun pystyimme näkemään eleitä ja ilmeitä. Haastattelujen siirtäminen ja aikatauluttaminen sujuvat helpommin, kuin vastaavasti kasvokkain tapahtuva haastattelu. Etuna voi olla myös haastateltavan ja haastattelijan valta-aseman mureneminen, kun haastateltava saa itse määrittää haastatteluajan omien aikataulujensa mukaan. Haastateltava saattaa tuntea, että hänen ajatuksensa ovat tärkeitä ja häntä arvostetaan. (Ikonen 2017, 271–273.)

Yhdessä haastattelussa oli yksi haastateltava ja yksi haastattelija ja yhdessä taas yksi haastateltava ja kaksi haastattelijaa. Haastattelutilanne on aina vuorovaikutustilanne, jossa haastattelija ja haastateltava toimivat suhteessa toisiinsa ja haastatteluaineisto on osallistujien välisessä vuorovaikutuksessa tuotettua. (Tiittula & Ruusuvuori 2009, 29). Tästä syystä olettamuksemme oli, että tutkimustulokset eroavat jonkin verran toisistaan, etenkin parihaastattelujen osalta.

Haastattelujen kesto ei poikennut juurikaan toisistaan vaan ne kestivät kahdestakymmenestä minuutista kolmeenkymmeneen minuuttiin. Olimme varanneet haastatteluille aikaa noin neljäkymmentä minuuttia, mutta edes parihaastattelut eivät kestäneet tuota aikaa. Yhteensä kaikki haastattelut kestivät siis yhden tunnin ja neljäkymmentä minuuttia. Haastattelutilanteet sujuivat erittäin luontevasti ja koimme onnistuneemme niissä. Haastattelutilanne on kuitenkin aina jännittävä ja jotenkin tavanomaisesta poikkeava tilanne, kuten Tiittula & Ruusuvuori (2009, 29) kuvaavat se on aina ennalta suunniteltu ja haastattelijan alulle panema prosessi. Haastattelijan tulisi olla myös esimerkiksi luottamusta herättävä sekä sosiaalisesti sopeutuva.

Eettisyyden nimissä olimme ilmoittaneet haastateltaville mitä aihetta tutkimme sekä miten tietoja säilytetään ja käytetään. Hyvärinen (2017) kirjoittaa hyvästä haastattelun eettisyydestä, johon liittyy ennen kaikkea toisten ihmiset kunnioittaminen. Haastattelijan empaattisuus nousi myös esille, mutta omien tunteiden liiallinen näyttäminen saattaa olla vahingollista itse haastattelulle. Haastattelijan tulisi olla puolueeton ja hän ei saisi esittää omia mielipiteitään tai heittäytyä väittelyyn. Jokaisella on kuitenkin omat arvot, ihmiskäsitykset ja toiminnan tavoitteet, jotka väkisinkin ohjaavat tutkimuskohteen määräytymistä. Laadullisessa tutkimuksessa täysin puolueeton havainnointi on siis melkein mahdotonta, koska jokaisella on omat lähtökohdat ja tutkijat ovat itse luoneet tutkimuskysymyksen sekä myös tulkitsevat sen. (Hyvärinen 2017, 32–33; Tiittula & Ruusuvuori 2009, 44–45; Tuomi & Sarajärvi 2009, 130, 136.)

5.3 Aineiston analyysi

Raportoidessamme ja analysoidessamme aineistoa olemme pitäneet huolta, että haastateltavien henkilöllisyydet pysyvät anonyymeina. Kuvaammekin heitä tässä tutkimuksessa Haastattelut 1, 2, 3 ja 4. Sekä parihaastattelujen osalta siihen osallistuvia henkilöitä A ja B sekä C ja D.

Haastattelumme pysyivät saman teeman ympärillä eli leikin sekä juuri, miten se näkyy sekä kaksivuotisessa esiopetuksessa että esiopetuksessa ja miten esiopettajat kokevat leikin

merkityksen jokapäiväisessä arjessa. Haastattelurunko oli kaikissa neljässä haastattelussa sama, mutta esitimme täsmentäviä kysymyksiä, jos tuntui ettei keskustelu etene toivotulla tavalla tai tuli niin sanottuja hiljaisia hetkiä. Saatoimme myös johdattaa keskustelun uudelleen oikean teeman ympärille.

Haastattelujen jälkeen kuuntelimme ensin muutamia kertoja tallenteita läpi sekä tämän jälkeen aloitimme niiden litteroinnin eli puhtaaksi kirjoittamisen. Litteroinnin avulla pystytään aina tavoittamaan kuitenkin vai osa haastattelusta, koska tietyt eleet ja äänenpainot ovat mahdottomia tuoda esiin vain kirjoittamalla. Tutkija tavallaan itse tulkitsee koko ajan mikä on juuri tämän tutkimuksen kannalta oleellista informaatiota. Litterointi on siis aina tulkintaa sen henkilön näkökulmasta, joka sen tekee. Tämän vuoksi olisi tärkeää aina säilyttää alkuperäiset tallenteet, näin on mahdollista tarkistaa asioita jälkikäteen. (Ruusuvuori 2019, 427–428.)

Teemahaastattelun avulla saatu aineisto on usein melko runsas ja sen läpi käymiseen on varattava hyvin aikaa. Kuten Tuomi & Sarajärvi (2009, 92) kirjoittavat laadullisen tutkimuksen aineistosta löytyy usein uusia kiinnostavia asioita, joita ei ole etukäteen osannut ajatella. Näin kävi myös tässä tutkimuksessa ja päätimme rajata vain ennalta sovitut asiat tähän raporttiin ja jättää osan kiinnostavista huomioista kokonaan pois. Litteroinnin jälkeen lähdimme teemoittelemalla purkamaan haastatteluja. Teemoittelu onkin luokituksen kaltaista, mutta siinä painotetaan enemmän, mitä kustakin temasta on sanottu. Laadullisen aineiston pilkkomisesta ja ryhmittelystä erilaisten aihepiirien mukaan on helppo vertailla tiettyjen teemojen esiintymistä aineistossa. (Tuomi & Sarajärvi, 2009, 93.) Teemoittelu valikoitui analyysin muodoksi, koska ajattelimme, että haastattelurunko on riittävän selkeä, jonka avulla pilkkominen olisi luontevaa toteuttaa. Teoriaohjaava sisällönanalyysi, joka on analyysiä, jossa tutkijan ajattelua ohjaa vuoroin teoria sekä saatu aineisto sopi hyvin analyysimuodoksi meidän tutkimuksessamme. Teoriaohjaavassa analyysissä tuodaan tietyt käsitteet ikään kuin valmiina jo tiedetystä aiheesta (Tuomi & Sarajärvi 2009). Haastatteluaineistoa meille kertyi yhteensä 13- 15 sivua.

6 Tutkimustulokset

Tutkimustuloksissa analysoimme haastattelujen myötä saamiamme vastauksia, koskien leikin suhteesta oppimiseen ja opetukseen esiopetuksessa. Olemme jakaneet tulokset teemoihin kysymysten ja saatujen vastausten mukaan. Teemoiksi valikoitui haastateltujen esiopettajien näkemykset esiopetussuunnitelman tavoitteiden toteutumisesta leikissä, leikin määrä esiopetuspäivän aikana, kaksivuotisen esiopetuskokeilun vaikutus leikkiin sekä aikuisen roolista leikissä.

6.1 Esiopetussuunnitelman osa-alueiden tavoitteiden toteutuminen leikissä

Haastateltavien osalta vaihteli, että kuinka paljon koetaan lasten tarvitsevan muitakin ”opetusmenetelmiä”, mutta leikin nähdään kuitenkin toteuttavan lähes kaikki esiopetussuunnitelman tavoitteet. Tässäkin korostettiin aikuisen roolia. Esiopettajan on oltava valveutunut ja havainnoida sekä dokumentoida leikkiä, jolloin hän näkee mitä osa-alueita leikissä toteutuu. Tärkeäksi todettiin, että esiopettajat havainnoivat leikkiä, jolloin pystyy huomaamaan mitä asioita leikissä milläkin hetkellä lapset harjoittelevat. Etenkin leikin tema ja projektit ohjaavat mikä osa-alue aina tulee milloinkin esille. Näin ollen aikuiset voivat tarvittaessa tuoda tuetun leikin avulla puuttuvia osa-alueita mukaan. Esiopettajien mielestä tavoitteiden toteutumista tukevat hyvät leikki-tilat, monipuoliset leikkiympäristöt, pienryhmät ja se että leikitään paljon. Leikille tulee antaa aikaa ja tilaa kasvaa. Välillä on asioita, joita täytyy harjoitella myös ilman leikkiä, sillä nekin tilanteet harjoittavat tärkeitä taitoja.

”No siis kaikkihan on mahdollista käytännössä toteuttaa, mutta sitten se vaatii kasvattajalta hyvinkin paljon, että perehtyy siihen leikkiin ja miten sitä kautta saa sinne ympättyä niitä sisältöalueita, että meillä niitä on jonkun verran käyty sitten ihan ohjatun leikin puitteissa. Ollaan käyty noita matemaattisia taitoja ja tietysti sitten tulee sosiaaliset taidot ja kaveritaidot. Kaikki tällöiset tulee hyvin paljon.”
(Haastattelu 2)

”Et roolileikistä, kun on kyse, ja he ite tavallaan rakentaa sitä leikkiä, ni siinä tavallaan tulee sitten niitä kaikkia osa-alueita, mut sit tietysti, jos miettii tuettua leikkiä, millon ei oo sitä heidän omaa leikkiä, ni kyl mä yritän silloin luoda sillasia tilanteita missä sitten kaikki osa-alueet tulisi katettua. Et kyl mä sanoisin, et mä

tavallaan rakennan sellasia tilanteita et kaikki tavoitteet tulisi, ei nyt täytettyä mut tulisi käytyä. ” (Haastattelu 4)

Haastatteluissa korostui, että kielellisten taitojen ja kielen rikas maailma osa-alueen tavoitteet toteutuvat leikissä hyvin. Etenkin lasten kanssa, kenellä on suomen kieli toisena kielenä, on huomattu, että lapset käyttävät rikkaampaa kieltä leikeissä ja kielen oppimismotivaatio on parempi leikkikavereiden kanssa kuin aikuisten kanssa käyttäessä. Haastateltava A:n mielestä kieli ja vuorovaikutustaidot kehittyvät leikissä koko ajan, ja miten lapset näkevät maailmaa ja käsittelevät eri asioita ja tilanteita. Haastateltava toteaa, että leikissä lapset oppivat paljon toisiltaan ja jopa helpommin, kuin jos opettaja yrittäisi opettaa saman asian lapsille. Leikissä lapsi toimii automaattisesti lähikehityksen vyöhykkeellä ja oppii muilta lapsilta asioita, joita ei välttämättä aikuisen opettamana olisi motivoitunut oppimaan.

Esiopettajat sanoivat myös leikin olevan yksi parhaimmista keinoista oppia vuorovaikutustaitoja, yhteistyötaitoja ja tunnetaitoja ja että näitä taitoja on helppo harjoitella leikeissä. Matemaattiset taidot tulevat myös esiopettajien mielestä helposti, lapset laskevat ja kiinnittävät erilaisiin määriin ja lukuihin huomiota automaattisesti.

”Kyllä mä näkisin, että siel leikis kaikki toteutuu, että sitten kun ottaa vaan sen lapun ja rupeaa rustailemaan, niin varmasti löytyy. Onhan siellä, matemaattisia taitoi kehitetään, kun lasketaan kuinka monta legoo pitää nyt jokaisen tai kenenkin saada ja sitten niitä neuvottelutaitoja ja muutenkin semmoista yhteistyötä ja sanallista ilmaisua.” (Haastateltava C)

”Mä en ollut aatellut, että olisi niin paljon tommosta ei tuettua leikkiä, mut nyt koska he opettelee niin tärkeitä asioita siinä, ni tuntuu et se on nyt tärkeämpää kuin se että, mä rakentaisin vaikka jotain valmiita leikki tilanteita. Ni tuntuu et siinä leikissä on vähän kaikkee.” (Haastattelu 4)

Osa-alue, jonka tavoitteita koettiin olevan vaikea toteuttaa kokonaisuudessaan lasten vapaassa leikissä, oli ilmaisun monet muodot. Haastateltavat A ja B totesivat, että roolileikissä ne osin toteutuvat, mutta kehollinen ilmaisu on helpointa toteuttaa ohjatun leikin keinoin. Alkuun haastateltava 4 pohti, ovatko kädentaidot jääneet vähäisemmäksi, mutta lasten alkaessa askartelemaan leikkiin erilaisia asioita ja rakentaessa esimerkiksi majoja, ovat myös kädentaidot tulleet leikissä hyvin lasten omasta aloitteesta.

”Mut jos mä mietin ilmaisun monet muodot niin se on ehkä semmoinen. Tavallaan ehkä draaman keinoin ja semmoista ilmaisua siinä ehkä tulee jossain roolileikissä. Sitten mä mietin, että sen pitäisi olla just ohjattua ehkä enemmänkin, että tulisi sitä kehollista ilmaisua sinne. Että, se on ehkä semmoinen mitä välillä itse mieltii, että se osa-alue jää leikin kannalta vähän varjoon.” (Haastateltava A)

”No aluksi se tosiaan oli melkeen pelkästään roolileikkiä, jos puhutaan nyt semmosesta leikistä mitä he itse luo, niin kaikki kädentaidot jäi aluksi pienemmälle. Mut nyt kun he on alkanut kans askartelea ruokia siihen leikkiin ja rakentaa majoja nykyään, että heillä on oma talo siellä nyt. Ni ehkä niitäkin sitten alkaa tulla, että siis periaatteessa sama leikki on kestänyt näillä nyt kuukauden. Et se aina jollain tapaa tavallaan muuttuu ja kasvaa, mut se aina rakentuu siihen päälle.” (Haastattelu 4)

6.2 Leikin määrä ja siihen vaikuttavat asiat

Haastateltavien esiopettajien näkökulmasta leikkiä on paljon lasten päivässä, mutta tuntimäärällisesti leikin määrä vaihteli kuitenkin melko paljon eri ryhmien välillä. Esiopettajat arvioivat leikkiä olevan lapsella, joka on klo 8–16 välisen ajan esiopetuksessa ja täydentävässä varhaiskasvatuksessa, noin 2,5 h- 5 h päivässä, mikä on aika iso aikaväli. Haastattelussa tuli myös ilmi, että vain esiopetusajan (klo 9–13) olevien lasten leikkimäärää pitäisi lisätä, koska esimerkiksi ruokailu ja lepo hetki vievät heidän päivästäan ison osan. Esiopettajat kertoivat pitävänsä kuitenkin joka viikko ainakin yhden kokonaisen leikkipäivän, jolloin kaikkien lasten leikkiminen mahdollistuu. Esiopettajat nostivat esille, että vaikka he pääosin hyödyntävät leikkiä opetuksessaan suhteellisen usein, voisi leikkiä silti lisätä heidän opetukseensa.

Haastateltavat A ja B kertoivat leikkiä tulevan esiopetusajan oleville lapsille noin 1–1,5 tuntia päivässä ja 3 tuntia täydennetyssä varhaiskasvatuksessa oleville. Haastateltava 2 kertoi esiopetusaikana olevan 20–25 % leikkiä, mikä on noin tunti. Täydennetyssä varhaiskasvatusajan oleville leikkiä tulee noin kaksi tuntia päivässä. Leikin määrä on korkeampi, jos ryhmässä on leikkipäivä. Haastateltavat C ja D, että ryhmässä on leikkiä 4–5 tuntia koko päiväsillä lapsilla ja myös haastateltava 4 kertoi leikkiä olevan 4–5 tuntia ja pelkästään esiopetusajan olevilla 2-3,5 tuntia.

Haastatteluissa ilmeni leikin määrän myös vaihtelevan päivien aikana ja nähdään että leikkiä tulee sisällyttää joka päivään, ja ihan jo esiopetussuunnitelmakin määrittää, että vapaata leikkiä tulee olla ohjatun leikin lisäksi. Heille, jotka ovat vain esiopetusajan tulee taata myös vapaata leikkiä, jossa lapset pääsevät harjoittelemaan heille tärkeitä taitoja kuten vuorovaikutustaitoja, sosiaalisia taitoja, jakamista ja konfliktien selvittelyä. Heille, jotka ovat esiopetuksen lisäksi varhaiskasvatuksen puolella leikin määrä on isompi. Esiopetusaikana leikinomainen ja toiminnallinen oppiminen on tärkeää, koska lapset eivät jaksakaan neljää tuntia istua ja harjoitella jotain tiettyä asiaa. Myös ulkoilun aikana tulee olla vapaata sekä ohjattua leikkiä ja toimintaa. Haastateltava 4 näkee ulkoilun olevan hyvä mahdollisuus vapaaseen leikkiin, jossa lapset oppivat koulun näkökulmasta välituntikäyttäytymistä. Ulkoilun aikana on myös tärkeää oppia liikkumaan, tutkimaan ja kehittämään mielikuvitusta ja leikkimään enemmän juonellisia leikkejä. Ulkona lapselle saattaa olla vähemmän virikkeitä, jolloin lapselle saattaa olla haastavaa keksiä tekemistä, mutta tässäkin aikuisen rooli on tärkeä, jotta eri ympäristössä oppiminen toteutuu ja mahdollistuu.

”Että sitten, jos osallistuu pelkästään siihen eskariaikaan, niin silloin sitä on aika vähän sitä varsinaista leikkiä, mutta että sitten jos osallistuu taas myös siihen täydentävään varhaiskasvatukseen, niin sitten sitä voi tulla 2–3 tuntiakin päivässä. Riippuu vähän, että minkä mittaista päivää lapsi tekee.” (Haastateltava A)

Esiopetusryhmien päiväjärjestys määrää paljon, kuinka paljon leikkiä on esiopetuspäivän aikana ja se vaihtelee varmasti jokaisen ryhmän osalta. Myös aikuisen rooli tässä vaikuttaa, että kuinka paljon aikuinen antaa leikille aikaa. Haastatteluissa ilmeni, että esiopettajien asenne ja ajatukset vaikuttavat, kuinka paljon he priorisoivat leikkiä päivään, suhteessa muuhun toimintaan. Leikki on ensisijainen asia lapsille ja että opetus on leikin omaista ja toimeliasta ja lapset ovat aktiivisia toimijoita, mutta haastateltavan mielestä esiopetusikäiset tarvitsevat harjoitusta siihen, että istutaan alas ja pohditaan yhdessä asioita. Kaikille esiopettajille asioiden opettaminen leikin kautta ei ole luontaista, ja se tietenkin vaikuttaa kuinka paljon leikkiä on päivässä. Esiopetusryhmät ja esiopettajan ovat erilaisia ja leikkiä hyödynnetään eri tavoin. Tästä syystä leikin määrä vaihtelee ryhmien välillä paljon. Haastateltava D:n mukaan lasten vapaata leikkiä on jo paljon sekä aikuisen ohjaama toiminta on hyvin leikillistä, joten leikkiä ei hänen mielestään tarvitse heidän ryhmässään lisätä.

”Mun mielestä sitä on niin paljon jo toisaalta, että ei sitä oikein saa lisättyä, että meilläkin jos vaikka olisi ohjattua toimintaa, niin se on usein hyvin leikillistä, että

mennään leikin kautta myös monesti ohjatut jutut. Tänäinkin meil oli sellaista salapoliisisuunnistusta ja se oli tosi leikin omaisista eikä silleen, että istutaan pöydässä ja tehdään joku tehtävä.” (Haastateltava D)

Leikin määrään myös vaikuttavat meneillä oleva toiminta ja projektit sekä opettajan käyttämät opetusmenetelmät. Syitä, miksi opettajat eivät hyödynnä leikkiä voi olla useita. Leikin suunnittelu vie aikaa, joka voi vaikuttaa sen vähäisyyteen. Opettajilla on haastattelun mukaan paljon töitä ja vähän suunnittelu-aikaa, jolloin aikaa ei aina löydy leikkien suunnitteluun. Leikin käyttäminen vaatii myös esiopettajalta omaa kiinnostusta ja rohkeutta toteuttaa sitä. Leikki on myös arvokysymys.

”Ja sit eskarivuonna on niin paljon kaikkii sisältöjä mitä pitäisi käydä läpi, niin sitten tavallaan jostain ehkä pitää karsia. Mut mun mielestä vois hyödyntää enemmän leikkiä, niiden esiopetuskokonaisuuksien läpikäymisessä. Mutta sitten, no itselle mä koen sen kauhean työlääksi. Jotenkin se leikki on ehkä se, että jos pitää miettiä, että joku esiopetuksen tavoite tai kokonaisuus ja sitä pitäis harjoitella leikin kautta, niin sitten jotenkin se valmistelu ehkä vie sitten sen verran aikaa ja vaatii perehtymistä, että sitten tavallaan ei ehkä SAK aika riitä siihen, että sitten ottaa vaan sieltä eskarikirjasta sen valmiin kokonaisuuden. Kun tässä nyt harjoitellaan näitä muotoja tälleen, niin otetaan näin tää nytten.” (Haastateltava B)

6.3 Kaksivuotisen esiopetuskokeilun vaikutukset leikkiin

Kaksivuotinen esiopetuskokeilu ei ole haastateltavien mielestä vaikuttanut lasten leikin määrään tai laatuun. Kaksivuotinen esiopetus nähdään positiivisena asiana, koska lapsiin päästään tutustumaan pidemmän aikaa sekä heidän tavoitteidensa toteutumiselle on enemmän aikaa. Tässäkin haastateltavat toivat esiin sen, että millä tavalla opetus toteutetaan vaikuttaa paljon ja jos varhaiskasvattaja tai esiopettaja ovat leikkiä arvostavia ja osaavat opettaa leikinomaisesti asioita. Kaksivuotisen esiopetuskokeilun tavoitteet tulee muistaa ja ymmärtää, jottei esiopetus muutu koulumaiseksi vaan leikki säilyisi lasten elämässä.

”Mutta ei se kyllä oikein leikin määrää tai laatu ole, ei se mun mielestä ole vaikuttanut silleen, että voisi mitenkään mainita. Siitä mä oon niin kiitollinen, että on toi kaksivuotinen, että nyt tällä hetkellä, kun me käydään eskarin viimistä vuotta,

niin se että, mä tunnen heidät ja on selkeät tavoitteet ja mitkä on ne heidän tavoitteet mitä he harjoittelee että se hyöty siinä on” (Haastateltava A)

”Se saattaa vaikuttaa, mutta se on hyvin paljon just kiinni sitten kyllä siitä, että miten se ryhmän toiminta suunnitellaan esimerkiksi tai toteutetaan sitten. Ja tietysti myös niistä resursseista ja siitä ryhmästä itsessään siitä lapsimateriaalista, jos puhutaan. En usko, että se kaksivuotisena sinällään muuttaa hirveästi. Sitä päivän järjestystä tai sellaista, että uskoisin, että varhaiskasvatuspuolella ja siellä tiloissa, niin kuitenkin siihen leikkiin nähdään sitä tarvetta sen verran paljon.” (Haastattelu 2)

”Kaksivuotinen eskarikokeilukin on sen verran uus, et tavallaan muistaako opettajat et sen tarkoitus on et yksivuotisen eskarivuoden aikana ei olisi niin kiire, et sen pitäis vaan enemmän luoda tilaisuuksia leikkiin ja lapsen tasosesti opetella asioita. Vai meneeks se just siihen et se on 2 vuotta niitä perus eskarijuttuja, et se on just varmaan mitä pitää miettiä ja kiinnittää huomiota.” (Haastattelu 4)

Kaksivuotinen esiopetuskokeilu ei haastateltavien mukaan ole syy leikin vähentymiselle, vaan pikemmin se, että 5–6-vuotiaiden kiinnostus oppimaan esimerkiksi kirjaimia, numeroita, lukemaan ja kirjoittamista kohtaan syntyy luontaisesti sen ikäisillä. Lapset saattavat itse pyrkiä tekemään enemmän ”pöytäpuuhia” kuin ennen. Myös esiopetussuunnitelman tavoitteita verratessa varhaiskasvatussuunnitelmaan, eivät ne eroa haastateltavien mielestä paljonkaan ja haastateltava D totesi esiopetuksessa olevien lasten toiminnan olevan melko samanlaista kuin aikaisemminkin, mutta tavoitteita on viety entistä ”syvemmälle”.

”Mun mielestä jotenkin, kun ne tavoitteet on kuitenkin aika pitkälti samoja, kuin mitä sitten vasussakin on, mutta että ne on vaan viety vähän pidemmälle, niin sitten joka tapauksessa niitä samoja ja samantyyllisiä juttuja tekisi, vaikka ne olisi vaan tavallaan, että ei olisi siinä esiopetuksessa ne lapset. Me ollaan vaan viety vähän pidemmälle niitä.” (Haastateltava D)

”Siinä 5-vuotiaana alkaa tulla vähän sellasta et kiinnostaa kirjaimet, numerot ja kouluhommat, ni vaikka ite haluisi suunnitella toimintaa, joka olisi leikin täyteistä, ni sen ikäisissä alkaa tulla sitä pientä paloa ja halua tehdä jotain kynätehtäviä ja leikkii koululaista. Ni just sit et missä menee se raja, et jos mä teen jotain mallintamisharjoituksia heille ja he leikkii siin samal koululaista jotka tekee

tehtäviä, ni onks se sit heille leikkiä ja sit taas mulle ihan vaan kynätehtäviä? Et se on sit aika häilyvä raja, mut kyl mä sanoisin et ehkä ainakin meillä lasten aloitteesta sitä leikkiä on vähemmän sen ikäsillä, sen takia et lapset itse haluaa täyttää sitä sellasilla koulujutuilla.” (Haastattelu 4)

Haastateltavat toivat esiin, että odotukset ja näkökulmat vanhemmilta ja perheitä voivat vaikuttaa negatiivisesti leikkiin. Jos vanhemmat odottavat kaksivuotisen esiopetuksen olevan enemmän koulumaista ja erilaisten tehtävien tekemistä, voi se vaikuttaa myös esiopettajan tapaan työskennellä. Tämän vuoksi, koetaan että on erittäin tärkeää tuoda leikin merkitystä oppimiseen esille ja painottaa vanhemmille leikin tärkeyttä lasten elämässä. Tähän tuotiin esimerkiksi asian ottaminen esille vanhempainilloissa ja erilaisten viestintävälineiden kautta kertominen.

”Kun välillä vanhemmat myös ajattelee hyvin eri tavalla, että siinä on ehkä tässä kaksivuotisessa eskarissa just nimenomaan se vaara, että ajatellaan että miks siellä ”vaan” leikitään. Niin mä ensimmäiseen blogiin meillä kirjoitin ihan suoraan vasusta leikin kohdalta semmoisia otteita, että mitä se leikki kehittää. Kun mä ajattelin, että ne vanhemmat ajatteli, että nyt ne vaan leikkii ja vanhempainillassa vielä palasin tähän mun ahaa elämykseen ja kerroin sen vanhemmille. Ei vanhemmat sitä välttämättä ymmärrä niin pitää rautalangasta ihan vääntää se leikin tärkeys.” (Haastateltava C)

6.4 Esiopettajan rooli ja tuki leikissä

Aikuisilla on haastateltavien mukaan tärkeä rooli leikeissä ja etenkin niiden aloittamisessa. Haastatteluissa ilmeni, että esiopettajilla oli monenlaisia rooleja lasten leikeissä, esimerkiksi leikin ohjaajana tai sen seuraajana. Lisäksi opettajan tehtävänä voi olla leikin mahdollistaja ja rikastuttaja. Haastateltavat esiopettajat kertoivat kaikki olevansa mukana etenkin leikkien, leikkiparien ja ryhmien jakamisessa ja seuraamassa leikkien käynnistymistä. Kun leikit ovat lähteneet hyvin käyntiin, nähdään että aikuinen voi siirtyä leikeistä syrjään. Aina kuitenkin aikuisen ei tarvitse olla leikissä mukana. Lapsille voi antaa vapauden leikkiä keskenään. Pelkkä leikin seuraaminen oli esiopettajien mielestä antoisaa, sillä he pystyivät havainnoimaan lasten sosiaalisia suhteita ja heidän toimintaansa ryhmässä.

”Sitten ehkä, jos se leikki toimii, niin sitten mun mielestä ehkä tän ikäisten kans aikuisten ei välttämättä tarvitse osallistua siihen. Välillä tietty voisi olla ihan hyvä, että aikuinen menee siihen, että jos vaikka ne aina leikkii sitä samaa, että ehkä aikuinen pystyisi vähän rikastuttaa sitä leikkiä, että tulisi vähän uusia juonenkäänteitä tai monipuolisempaa sanastoa.” (Haastateltava B)

Lasten havainnointi on tärkeää ja leikit ovat hyvä tapa ja hetki havainnointiin, ja haastateltavat kertoivatkin seuraavansa leikkejä ja puuttuvansa leikin kulkuun vain tarvittaessa. Esiopettajien mukaan ohjatuissa leikeissä vaihdellaan ryhmien jäseniä, sekä ryhmäkokoja, jotta lapset saavat kokemuksia toimia erilaisten lasten kanssa. Välillä aikuinen päättää ryhmät, ja toisinaan lapset saavat itse muodostaa leikkiryhmät. Haastateltava B kertoi etenkin leikkiryhmien jakamisen olevan hyvä keino tukea leikkiä, ja ryhmiin on hyvä jakaa taitavia ja vähän heikompia leikkijöitä sekaisin, jotta he heikompien leikkitaidot kehittyvät.

”Niin kyllä mä silloin osallistun siihen ja olen mukana siinä jossain roolissa, ainakin käynnistämässä sitä ja katsoo sitten, miten se siitä lähtee. Että, jos se lähtee sitten lapsilla kulkemaan siinä, että riittää se, että sä astut taaksepäin ja katsot sivusta ja ohjaat tiettyjä tilanteita tai ristiriitatilanteita. Ja sitten jos taas tietyllä porukalla ollaan niin ja jos se leikki sujuu, niin silloin sitten taas mun mielestä se on äärettömän hyvä hetki myös havainnoida niitä lapsia ja jos pystyy havainnoimaan niin montaa eri osa aluetta ja sellaista, että sitten taas mielellään käyttää sitä myös sitten.” (Haastattelu 2)

OPH:n laatiman tutkimuksen mukaan lasten yksilökohtaisen ohjaamisen sijasta usein tärkeämpää olisi ryhmässä toimimisen tukeminen. Kun lapsen kokemusta ryhmään kuulumisesta vahvistetaan, he löytävät helpommin omat vahvuutensa ja pitävät myös erilaisuutta osana normaalia toimintakulttuuria. Leikki tapahtuu useimmiten ryhmässä, joten se muodostaa luontaisesti ihanteellisen tilan vuorovaikutukselle ja sen myötä uuden oppimiselle. Haastatteluissakin aikuisten rooli nähdään leikeissä tärkeänä myös sosiaalistaitojen tukemisen kannalta. Aikuinen pystyy tarvittaessa puuttumaa ristiriitatilanteisiin ja sanallistamalla toimintaa.

”Meillä on taas silleen, että osa tarvii hyvin paljon niiden tilanteiden sanallistamista ja selittämistä, että minkä takia toinen toimii jollakin tietyllä tavalla tai mitä hän ehkä tavoitteli omalla toiminnallaan. Et se on ehkä enemmän

semmoista niiden sosiaalistaitojen tukemista, että muuten ne leikit sujuu aika hyvin.” (Haastateltava D)

Haastateltava C sanoi hyödyntävänsä lasten leikkiajan myös tekemällä muita työtehtäviä, suunnittelemalla toimintaa ja vastailemalla sähköposteihin, mutta painotti että on tärkeää olla samalla tietoinen ja kuulolla lasten leikkien sujuvuudesta.

Vaikka aikuisen rooli nähdään tärkeänä leikkien sujumisen kannalta, haastateltavat kertoivat osallistuvansa leikkeihin melko vähän. Etenkin jos leikit sujuvat hyvin, nähdään että aikuisen on hyvä olla leikeistä sivussa ja antaa lapsille leikki rauha.

”Jotenkin siitä on syntynyt niin heidän oma juttunsa, ni jotenkin mä pelkään et mä aikuisena menen rikkoo sen heidän oman kuplansa, jos mä meen hirveesti osallistumaan.” (Haastattelu 4)

Aikuinen voi kuitenkin tarvittaessa rikastuttaa ja ohjata leikkejä tiettyyn suuntaan. Ohjatuissa leikeissä aikuisilla on isompi rooli. Ohjatussa leikissä opettaja antaa toimintaohjeet ja säännöt leikille, sekä valvoo sen suoriutumista. Ohjattua leikkiä määrittää myös yleensä jokin pedagoginen tarkoitus ja se ilmenee erityisesti opetustilanteissa.

Esiopettajan osallistuminen leikkiin viestittää lapsille lupaa hassutella ja iloita sekä aikuisen kiinnostusta lasten toimintaan. Osallistuminen voi innostaa ja piristää myös esiopettajaa itseään. Pari esiopettajista mainitsikin, että itse leikkiin osallistuminen tuo myös heille iloa ja he haluaisivat osallistua jopa enemmän lasten leikkeihin.

”Mä olisin tuol heidän kanssaan jokaisessa leikissä, jos mä pystyisin. Että se on semmoinen mistä itse kokee huonoa omaatuntoa.” (Haastateltava A.)

”Mä ehkä haluaisin osallistua enemmän, ja joskus lapset ihan pyytää ja silloin mä kyllä leikin mukana ja mulle annetaan joku rooli.” (Haastattelu 4.)

7 Pohdinta

7.1 Johtopäätökset

Tutkimuksessamme halusimme saada tietoa esiopettajilta, miten heidän mielestään kaksivuotinen esiopetus on vaikuttanut leikin määrään sekä minkä verran esiopetuspäivän aikana lapsilla on mahdollista leikkiä. Kiinnostuksen kohteena tutkimuksessa oli myös, toteutuuko kaksivuotisen esiopetussuunnitelman ja esiopetussuunnitelman tavoitteet leikissä. Tutkimuksen tuloksia verrattiin opetushallituksen (2016) julkaisemaan tutkimukseen, jonka mukaan leikkiä tulisi hyödyntää paremmin oppimisessa. Edellä mainitussa opetushallituksen tutkimuksessa sekä Reunamo Education Reserarch 2019 (Wiman 2022, 246) tutkimuksissa on havaittavissa hyvin samankaltainen tulos lasten vapaan leikin ajasta verrattuna aikuisen tukemaan leikkiin. Molemmissa aikuisen rooli oli hyvin vähäistä leikin kokonaismäärään verrattuna.

Leikin tärkeys etenkin alle kouluikäisten lasten elämässä on suuri ja leikki on lasten ensisijainen tapa oppia. Tämä myös tuli tutkimustuloksissa ilmi ja haastateltavien vastauksissa esiin. Kaikkea lasten leikkiä ei kuitenkaan nähdä laadukkaana leikkinä ja kehittävänä vaan korostettiin syvää, pitkäkestoista, mielikuvituksellista leikkiä ja roolileikkiä.

Tutkimustulosten mukaan leikissä korostuu lasten sosiaaliset sekä vuorovaikutustaidot, jotka ovat kouluvalmiustaitoihin peilattuna tärkeitä oppimisenalueita etenkin esiopetusikäisillä harjoittaa ja kehittää. Lähes jokainen esiopettaja mainitsi haastatteluissa kielelliset taidot sekä vuorovaikutustaidot keskeisenä osana lasten leikkiä. Teoria tukee tutkimustuloksia ainakin tässä osa-alueessa.

Pienempien lasten leikeissä on havaittavissa paljon eleitä, ilmeitä ja katseita. Lapsen kielen ja puheen vahvistuessa ilmaisu ja vuorovaikutus vai lisääntyvät. Voidaan sanoa, että leikin ja kielen yhteys on aina kaksisuuntaista: Leikki tukee lapsen kielenkehitystä, ja toimiva kielellinen ilmaisu taas rikastuttaa leikkiä. Kielen ja kommunikoinnin yhtenä tärkeimpänä asiana pidetään yhteyden etsimistä sekä yhteyteen pääsemistä toisten ihmisten kanssa. Vähitellen lapsi myös oppii, että hänellä on oma ainutlaatuinen mielenmaisema, jota muut eivät näe, ellei hän paljasta sitä heille. Tähän sisältyy muun muassa halut, tunteet, ajatukset ja muistot eli kaikki se mitä ihmisen mielessä liikkuu.

Leikissä kielellä ja kommunikaatiolla on keskeinen rooli. Lapselle on tärkeää oppia pyytämään sekä antamaan, jakamaan asioita toisten kanssa sekä yksinkertaisesti olemaan vuorovaikutuksessa toisten kanssa. Kielellisten taitojen avulla lapsi oppii hahmottamaan maailmaa sekä myöhemmin oivaltaa puhutun ja kirjoitetun kielen välisen yhteyden. Kommunikointi edellyttää lapselta monenlaisia kielellisiä taitoja, kuten oppia kysymään ja vastaamaan. Tämän lisäksi hän voi kertoa, hassutella tai kuvitella asioita. Leikissä kommunikoidessaan toisten kanssa, nämä toteutuvat lapsen aloitteesta ja hän oppii toimimaan yhdessä muiden kanssa. (Viljamaa & Yliherva 2020, 212–213.) Yksi haastateltava mainitsi erikseen, että etenkin vieraskielisille lapsille leikkiminen vertaistensa kanssa on hyvinkin tärkeää. He oppivat samalla esimerkiksi puhumaan suomea ja leikissä lapset tavallaan oppivat kommunikoimaan ilman mitään opetuksellisia tavoitteita. Tästä aiheesta on tehty myös tutkimus, jossa juuri lapset oppivat leikissä vertaisiltaan. Suomessa varhaiskasvatuksessa olevat lapset, joiden äidinkieli oli muu kuin suomi leikkivät lähes yhtä paljon roolileikkejä, kuin kantasuomalaiset lapset. Toisaalta tutkimuksessa ilmeni, että he valitsevat herkemmin sääntöleikin kuin roolileikin, koska he tietävät mitä leikissä tapahtuu. (Arvola & Pankakoski & Reunamo & Kyttälä 2020, 2352, 2359.)

Aikuisen rooli nähdään todella tärkeänä, jotta leikki mahdollistuu. Toisaalta myös kaikki tutkimukseen osallistuvat haastateltavat olivat sitä mieltä, että esiopetusikäisten leikki on jo niin kehittynyttä, että aikuisen ei tarvitse aktiivisesti olla leikissä mukana, vaan valveutunut ja arvostava läsnäolo riittää. Toisaalta tämä tulos on hieman ristiriidassa esimerkiksi Reunamo Education Reserch (2019) tekemän tutkimuksen kanssa, jossa tuettua leikkiä oli päiväkodeissa vain 4,3 % päivästä. Wiman (2022) haluaa kirjassaan korostaa, että tuettua leikkiä tulisi olla huomattavasti enemmän päivässä, näin voitaisiin saavuttaa tietoinen ja aito läsnäolo lapsen ja aikuisen välillä (Wiman 2022, 246). Pohdimme aikuisen roolia leikissä tämän tutkimustuloksen perusteella ja havaitsimme, että aikuisen rooli leikissä liittyy hyvin paljon kasvattajan omaan persoonaan ja luontaiseen tapaan osallistua lasten leikkiin. Osalle on helpompaa heittäytyä hassuttelemaan lasten mukana ja toiset kokevat sen haasteelliseksi. Kaikkien haastateltavien oli kuitenkin helppoa mennä johonkin tiettyyn rooliin lasten leikissä esimerkiksi toimia kaupan kassana tai esittää asiakasta kahvilassa. Tuetun leikin lisääminen olisi tärkeää vielä esiopetuksessakin, koska siinä aikuinen kohtaa lapsen aidosti ja pystyy samalla havainnoimaan paremmin lapsen mielenkiinnonkohteita. Tuetussa leikissä myös ne lapset, joilla on haasteita, vaikka vuorovaikutustaidoissa pääsevät aidosti mukaan yhteiseen leikkiin ja aikuinen voi leikissä tukea kaikkia yhteiseen vuoropuheluun.

Leikin määrään vaikuttavat ryhmien päiväjärjestykset, mutta etenkin tutkimustuloksissa korostui, että ulkoilu tulisi laskea leikkiajaksi. Toisaalta osa haastateltavista koki, että ulkoilussa on hyvä ottaa esimerkiksi sääntöleikkejä, mutta myös vapaalle leikille tulisi jättää riittävästi aikaa. Tutkimustulosten perusteella olisikin syytä pohtia esimerkiksi esikoulun ulkoilun ajankohtaa, toisilla se tapahtui aamupäivällä ja osalla vasta keskipäivällä. Meitä jäi myös mietityttämään, että eikö ulkoilu olisi oivallinen paikka myös tuetulle leikille, jossa voisi yhdessä rakentaa esimerkiksi majoja tai viedä kauppaleikin pihalle.

Esiopettajien tehtävä on huolehtia, että kaksivuotisen esiopetussuunnitelman ja esiopetussuunnitelman tavoitteet toteutuvat ja jokainen haastateltava oli sitä mieltä, että on mahdollista jokaista oppimisenaluetta oppia ja opettaa leikin kautta, vaikka se vaatiikin paljon aikuiselta muun muassa leikin havainnointia ja dokumentointia. Luulemme kuitenkin, että monilla opettajilla on paljon ulkopuolisia paineita saada kaikki tavoitteet toteutuneiksi ja silloin on helppoa tuoda opetukseen erilaisia tehtäviä ja enemmän ”koulumaista” opetusta eikä niin sanotusti luoteta, että leikki riittää lapsille. Haastatteluista ilmeni, että etenkin kaksivuotinen esiopetus saattaa asettaa kasvattajille tunteen, että toiminnassa tulisi enemmän näkyä esimerkiksi ”pöytäpuhat”. Toisaalta paine tulee lasten vanhemmilta, jotka ovat esittäneet toiveita esimerkiksi, että lapsi oppisi lukemaan. Opetushallituksen (2016) tutkimuksessakin tuli ilmi leikin moninaisuus, ja sen määrittelyn haastavuus. Tämän toi ilmi myös yksi haastatteluun vastanneista esiopettajista ja meitä jäikin mietityttämään, pitäisikö opettajien koulutuksessa olla vielä enemmän leikkiin liittyen tietoa ja teoriapohjaa. Tämä toisi varmasti lisää rohkeutta hyödyntää leikkiä opetuksessa laajemmin sekä tietoa perustella mitä ja miten leikissä on päivien aikana opittu.

Tutkimustuloksissa oli monessa haastattelussa maininta, että arjen kiire sekä suunnitteluajan puuttuminen vaikuttaa leikin määrään. Monet halusivat leikkiä lasten mukana enemmän, mutta resurssit eivät anna siihen myötä. Osa esiopettajista myös koki esikoulukirjojen olevan helppo tapa opettaa jokin tietty asia, kuten muodot. Toisaalta he korostivat, että kaikki opetus on leikinomaista. He toivat kuitenkin selkeästi esille, että jos aikaa olisi enemmän halusivat he suunnitella ja sisällyttää lasten leikkeihin enemmän pedagogista toimintaa. Tuloksista päätelimme, että esiopettajat toivoisivat enemmän aikaa sekä resursseja työhönsä.

7.2 Tutkimuksen luotettavuus

Haastattelu menetelmänä sopi tähän tutkimukseen mielestämme hyvin. Saimme yksityiskohtaisempaa tietoa kuin esimerkiksi kyselylomakkeen avulla. Meillä oli myös mahdollisuus esittää tarkentavia kysymyksiä, joka antoi syvällisempää tietoa aiheesta. Haastateltavien määrä tosin oli tässä tutkimuksessa melko suppea, toisaalta laadullisessa tutkimuksessa se ei ole aina edes tarpeellista. Tutkimustuloksiin saattoi vaikuttaa esimerkiksi se, että ne toteutettiin Teamsin välityksellä ja näin ollen tietty vuorovaikutuksen elementti jäi mielestämme uupumaan. Meitä jäi mietityttämään, olisimmeko saaneet vielä parempia keskusteluja aikaseksi kasvotusten ja tietyt eleet ja ilmeet olisivat saattaneet vaikuttaa myös tuloksiin. Hyvärinen (2017, 39) kirjoittaa, että alkuhetket ovat tärkeitä haastattelulle etenkin tunnelman ja luottamuksen kannalta. Tämä elementti jäi meidän haastatteluistamme uupumaan. Toisaalta vuorovaikutus kasvokkain olisi voinut olla toisille haastateltaville vaikeampaa esimerkiksi jännittämisen vuoksi. Haastatteluissa havaitsimme, että yksilöhaastattelu oli helpompaa toteuttaa kuin parihaastattelu. Jälkimmäisessä koimme, että toinen haastateltavista saattaa vastata enemmän kuin toinen. Emme voi myös olla varmoja, miten rehellisesti parihaastatteluissa molemmat vastaavat, jos he kaunistelivat vastaustaan toistensa kuullen. Toisaalta tämä on mahdollista myös yksilöhaastattelussa, ettei uskalla sanoa aivan suoraan esimerkiksi omaa mielipidettään. Haastattelupaikka ei ole aivan yhdentekevä seikka vaan sillä on paljonkin merkitystä tunnelman ja vuorovaikutuksen kannalta. Teimme tämän tutkimuksen yhdessä parityönä, joten meidänkin tulkintamme eroavat jonkin verran toisistaan eli täysin luotettava tutkimus ei ole. Toinen olisi saattanut esimerkiksi kiinnittää huomiota erilaisiin asioihin kuin toinen. Haastattelijan oma vireystila voi myös olla tuloksiin vaikuttava tekijä. Luotettavuuden kannalta tutkimuksemme oli hyvin suppea eli se ei ole yleistettävissä laajempaan käsitykseen kaksivuotisen esiopetuksen tai esiopetuksen leikistä suhteessa oppimiseen.

7.3 Jatkoajatuksat

Tällä tutkimuksella olisi jatkomahdollisuuksia varmasti tulevaisuudessa, kun kaksivuotisesta esiopetuksesta saadaan lisää tutkimustuloksia. Toisaalta leikin määrä varhaiskasvatuksessa, kaksivuotisessa esiopetuksessa ja esiopetuksessa on mielestämme aina ajankohtainen ja

mielenkiintoinen aihe. Leikistä on lukuisia tutkimuksia, mutta etenkin aikuisen rooli sekä tuettu leikki olisi aihe, josta vielä on melko vähän tutkimuksia ja kirjallisuutta. Tutkimusta voisi jatkaa esimerkiksi lisäämällä havainnoinnin mukaan. Olisi kiinnostavaa havainnoida erilaisissa esiopetusryhmissä, miten leikki toteutuu esimerkiksi viikon aikana. Tämä toisi tutkimukselle aivan uuden ulottuvuuden. Koemme, että tämä tutkimus antaisi aihetta jokaisen kasvattajan tarkastella leikin määrää omassa työssään. Leikin määrä ei suinkaan tulisi vähentää kaksivuotisen esiopetus kokeilun myötä vaan lisätä entisestään arjessa.

Lähteet

Arvola, O. & Pankakoski, K. & Reunamo, J. & Kyttälä, M. 2020. Culturally and linguistically diverse children`s participation and social roles in the Finnish Early Childhood Education- is play the common key? Routledge.

<https://doi.org/10.1080/03004430.2020.1716744>

Hirsijärvi, S. & Hurme, H., 2010. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus.

Hyvärinen, M. 2017. Haastattelun maailma 11–45.; Ikonen, H. 2017. Puhelinhaastattelu 270–284. Teoksessa: Hyvärinen, M. & Nikander, P.& Ruusuvuori, J. (toim.) 2017.

Tutkimushaastattelun käsikirja. Tampere: Vastapaino.

Jantunen, T., Lautela, R. 2009. Kuningasvuosi, leikin kulta aikaa. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Kuorelahti, M., Lappalainen, K.& Viitala, R., 2012. Sosioemotionaalinen kompetenssi ja osallisuuden kokemus. Teoksessa M. Jahnukainen (toim.) Lasten erityishuolto ja- opetus Suomessa. Tampere: Vastapaino.

Kyrönlampi, T.& Mäkitalo, K. & Uitto, M. (toim.) 2020. Esi- ja alkuopetuksen käsikirja. Juva: PS-kustannus.

Lonka, K. 2014. Oivaltava oppiminen. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava.

Nurmi J-E, Ahonen T, Lyytinen H, Lyytinen P, Pulkkinen L, & Ruoppila I 2018, Ihmisen psykologinen kehitys, PS-kustannus Jyväskylä.

Ojala, M. 2020. Perusteita ja haasteita varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja koulun alun kehittämiseksi erityisesti lapsen oppimisen ja kehittymisen näkökulmasta. Helsinki: Unigrafia.

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2021. [Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilu - OKM - Opetus- ja kulttuuriministeriö](#)

Opetushallitus 2016, tukimateriaali. Leikki esiopetuksessa. Grano oy. Saatavilla osoitteessa: https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/leikki_esiopetuksessa_tukimateriaali_0.pdf

OPH 2014. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet. 3. muutettu painos. Määräykset ja ohjeet 2016:1. Helsinki: Opetushallitus.

Ruusuvuori, J. & Nikander, P. & Hyvärinen, M. 2019. Haastattelun analyysin vaiheet. ; Ruusuvuori, J. 2019. Litteroijan muistilista. Teoksessa: Ruusuvuori, J. & Nikander, P. & Hyvärinen, M. (toim.) 2019. Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino.

Ruusuvuori, J. & Tiittula, L. (toim.) 2009. Haastattelu: tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino.

Siklander, P. & Kangas, M. 2020. Leikillisuus esi- ja alkuopetuksessa 223–241. Miten sytyttää innostus oppimiseen. T. Kyrönlampi, Mäkitalo, K. & Uitto, M. (toim.) Esi- ja alkuopetuksen käsikirja. Juva: PS-kustannus.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A., 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Viljamaa, E. & Yliherva, A. 2020. Leikki on kaikki 205–220. Teoksessa: Niemitalo-Haapola, E, Haapala, S., Ukkola, S. (toim.) 2020. Lapsen kielenkehitys- vuorovaikutuksen, leikin ja luovuuden merkitys. Jyväskylä. PS-kustannus.

Wiman, A. 2022. Hyvinvoiva lapsi oppii. Keuruu: Otavan kirjapaino Oy.

YK: n yleissopimus lapsen oikeuksista:

https://unicef.studio.crasman.fi/pub/public/pdf/LOS_A5fi.pdf

Liitteet

Liite 1. Saatekirje

Hei,

Olemme varhaiskasvatuksen opettaja opiskelijoita Turun avoimessa yliopistossa. Teemme proseminaaritutkimusta esiopettajien näkemyksistä leikistä, miten leikki toimii opetusmenetelmänä, etenkin kaksivuotisen esiopetuksen myötä.

Työn tarkoituksena on tutkia, miten leikkiä hyödynnetään esiopetuksessa ja millaisessa suhteessa leikki on verrattuna suunniteltuun toimintaan.

Pyydämme ystävällisesti lupaa haastatella teitä esiopettajana. Tutkimuksessa kuvataan leikin mahdollisuuksia opetusmenetelmänä ja pohditaan, onko kaksivuotinen esiopetus vaikuttanut leikin määrään tai laatuun. Haastattelu toteutetaan anonyyminä. Haastatteluun sinun tulee varata aikaa noin 40 minuuttia.

Aineisto kerätään teemahaastattelulla nauhuria käyttäen. Haastattelun materiaalia käytetään ainoastaan tässä tutkimusharjoituksessa. Aineistoa käsitellään tietoturvallisesti ja se hävitetään tämän tutkimuksen valmistuttua.

Toivoisimme, että valmistautuisit haastatteluun miettimällä seuraavia kysymyksiä:

1. Miten tuet tai osallistut lasten leikkiin?
2. Miten esiopetussuunnitelman eri osa-alueiden tavoitteet toteutuvat leikissä?
3. Onko kaksivuotinen esiopetus vaikuttanut leikin mahdollisuuksiin?

Kiitokset sinulle jo etukäteen!

Ystävällisin terveisin:

Elina Siltala

Mia Lämsä

elinasiltala@hotmail.com

mia_996@hotmail.com

Liite 2. Tietosuojailmoitus

1. Rekisterin nimi	Esiopettajien näkökulmia leikkiin
2. Rekisterinpitäjä	Mia Lämsä Kustavintie 9n 123, 20320 Turku mia_996@hotmail.com 0445468692 Elina Siltala Rätiälänkatu 1 as.4, 20810 Turku elinasiltala@hotmail.com 0404132499
3. Vastuuhenkilön yhteystiedot	Mia Lämsä mia_996@hotmail.com Elina Siltala elinasiltala@hotmail.com
4. Tietosuojavastaavan yhteystiedot	DPO@utu.fi +358 29 450 4361
5. Henkilötietojen käsittelyn tarkoitukset ja käsittelyn oikeusperuste	<p><i>Tutkimuksessa kerätään haastatteluita, joissa kysytään esiopettajien kokemuksia ja käsityksiä leikistä ja sen vaikutuksista oppimiseen. Sähköpostiosoitteita käytetään haastattelukutsun lähettämiseen. Haastatteluissa kerätään tietoa esiopettajien kokemuksista ja käsityksistä esimerkiksi leikin kestosta ja määrystä, vaikutuksesta oppimiseen ja leikin tukemisesta esiopetuksessa.</i></p> <p>Henkilötietojen EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen 6 artiklan mukaisena käsittelyperusteena on <i>(rasti vain yksikohta)</i></p> <p>☒ käsittely on tarpeen tieteellistä tutkimusta varten (yleinen etu 6 art. 1 a-kohta)</p> <p>☐ rekisteröity on antanut suostumuksensa henkilötietojen käsittelyyn (suostumus 6 art. 1 e-kohta)</p> <p>☐ muu mikä _____</p>
6. Käsiteltävät henkilötietoryhmät	<p>Rekisteriin talletetaan rekisteröidystä seuraavia tietoja</p> <p>Rekisteriin talletetaan rekisteröidystä seuraavia tietoja: haastateltavien yhteistiedot haastattelukutsujen lähettämistä varten, haastattelu kirjataan anonyymista ja haastateltavilta kysytään kysymyksiä esiopettajien kokemuksista ja näkemyksistä leikistä esiopetuksessa.</p>

7. Henkilötietojen vastaanottajat ja vastaanottajaryhmät.	Tietoja ei siirretä eikä luovuteta tutkimusryhmän ulkopuolelle.
8. Tiedot tietojen siirrosta kolmansiin maihin	Henkilötietoja ei luovuteta EU:n tai Euroopan talousalueen ulkopuolelle. <i>Jos henkilötietoja luovutetaan ETA:n ulkopuolelle, ota yhteys lakiyksikköön legal@utu.i ja merkitse tähän käytettävät suojatoimet. Jos ei luovuteta, poista tämä teksti painamalla välilyöntiä.</i>
9. Henkilötietojen säilyttämisaika tai sen määrittämisen kriteerit	Haastattelunauhoitteista kirjoitetaan tekstitiedostot. Samalla tutkimusaineisto anonymisoidaan, jolloin tiedostoon ei jää suoria henkilötietoja. Haastattelunauhoitteet poistetaan. Henkilötietoja säilytetään enintään 1.6.2023 asti. Anonymisoitu aineisto säilytetään tietoturvalisesti myöhempää tutkimuskäyttöä varten.
10. Rekisteröidyn oikeudet	Rekisteröidyllä on oikeus pyytää pääsy häntä itseään koskeviin henkilötietoihin sekä oikeus pyytää tietojensa oikaisemista tai poistamista taikka käsittelyn rajoittamista tai vastustaa niiden käsittelyä. Oikeutta henkilötietojen poistamiseen ei sovelleta tieteellisessä tai historiallisessa tutkimustarkoituksessa silloin, kun poisto-oikeus todennäköisesti estää tai vaikeuttaa käsittelyä. Rekisteröidyllä on oikeus tehdä valitus valvontaviranomaiselle. Yhteyshenkilö rekisteröidyn oikeuksiin ja velvollisuuksiin liittyvissä asioissa on Turun yliopiston tietosuojavastaava, yhteystiedot ilmoituksen alussa. <i>Käsittelyperusteena ei ole suostumus</i>
11. Tiedot siitä, mistä henkilötiedot on saatu	Haastattelukutsujen lähettämiseksi sähköpostiosoitteita sekä muita tietoja kerätään suoraan haastattelututkimukseen osallistuvilta.
12. Tiedot automaattisen päätöksenteon ml. profiloinnin olemassaolosta	Tietoja ei käytetä automaattiseen päätöksentekoon tai profiloinnin tekemiseen.

Liite 3. Haastattelulomake

Haastattelun aikana käytämme hyödyksi seuraavia kysymyksiä, mutta annamme aikaa myös vapaalle keskustelulle. Nauhoitamme haastattelut.

1. Miten esiopetussuunnitelman eri osa-alueiden tavoitteet toteutuvat leikissä ja leikin kautta oppimisessa? Jääkö jotain puuttumaan?
2. Kuinka iso osa päivän toiminnasta sisältää leikkiä? Onko leikkiä mielestäsi tarpeeksi vai pitäisikö leikin määrää lisätä tai vähentää?
3. Onko kaksivuotinen esiopetuskokeilu mielestäsi vaikuttanut leikin määrään tai laatuun?
4. Miten tuet lasten leikkiä tai osallistut leikkeihin?

Itsearviointi

Päätimme tehdä yhteisen itsearvioinnin, koska meillä on hyvin samankaltaiset ajatukset oman työmme tuloksesta. Meille valikoitui tämä aihe ”leikki ” oikeastaan välittömästi, mutta pohdimme hyvin pitkään, miten rajaisimme sen. Mielestämme työmme vahvin puoli onkin ehdottomasti se, että saimme rajattua aiheen hyvin leikkiin juuri kaksivuotisessa esiopetuskokeilussa, mutta toki kaksivuotinen esiopetus on uusi hanke, joten aiheesta ei juurikaan aikaisempaa tutkimuksia ole, mutta esiopetuksesta kyllä. Työn teoriaosuuteen olemme tyytyväisiä sekä tutkimustulosten analysointiin. Mielestämme olimme osanneet valita haastateltavat siten, että he osasivat keskustella annetusta aiheesta eikä heitä erikseen tarvinnut motivoida siihen. Työssä heikoin puoli on ehkä se, että olisimme vielä voineet valita kysymykset tarkemmin ja pitää haastattelut kasvokkain, jolloin haastattelut olisi ehkä olleet vieläkin syvällisempiä kuin nyt. Proseminarityössä ongelmaksi koituikin juuri aikataulujen järjestäminen haastateltavien kanssa, ja siksi ”jouduimme” pitämään haastattelut etäyhteydellä.

Tutkimuksen edetessä meidän kommunikaatiomme oli sujuvaa ja sovimme etukäteen tietyn päivät, milloin työtä teemme. Molemmat kokivat, että yhteistyö oli mielekästä ja vaihdoin ajatuksia toistemme kanssa. Haasteena koimme kuitenkin etäyhteyden pitämisen, koska molemmat mieluummin tekisivät työtä kasvokkain. Omien aikataulujen rytmittäminen on myös aina hieman haastavaa, mutta jo alussa sopimamme päivät tehdä tutkimusta olivat hyvä keino pitää aikataulusta kiinni.

Proseminaari ohjeistukset erosivat mielestämme paljon, mikä vaikeutti ulkoasun työstämisessä. Saimme kuitenkin opponoinnissa kuulla, että työnjälki on siistiä ja selkeää, ja ulkoasun saa pitää sellaisenaan.

Opponointi oli mielestämme mukavaa ja oli hyvä saada palautetta muilta kurssilaisilta.

Onnistuimme opponoinnissa hyvin, vaikka olikin hieman vaikeaa kriittisesti tarkastella toisten tekemää työtä. Oman työn opponoinnin ja opettajan palautteen myötä saimme hyvin muokattua tarpeelliset asiat ja olemmekin tyytyväisiä lopulliseen proseminarityöhömmme.

Arvosanaksi annamme itse tästä numeron 4.